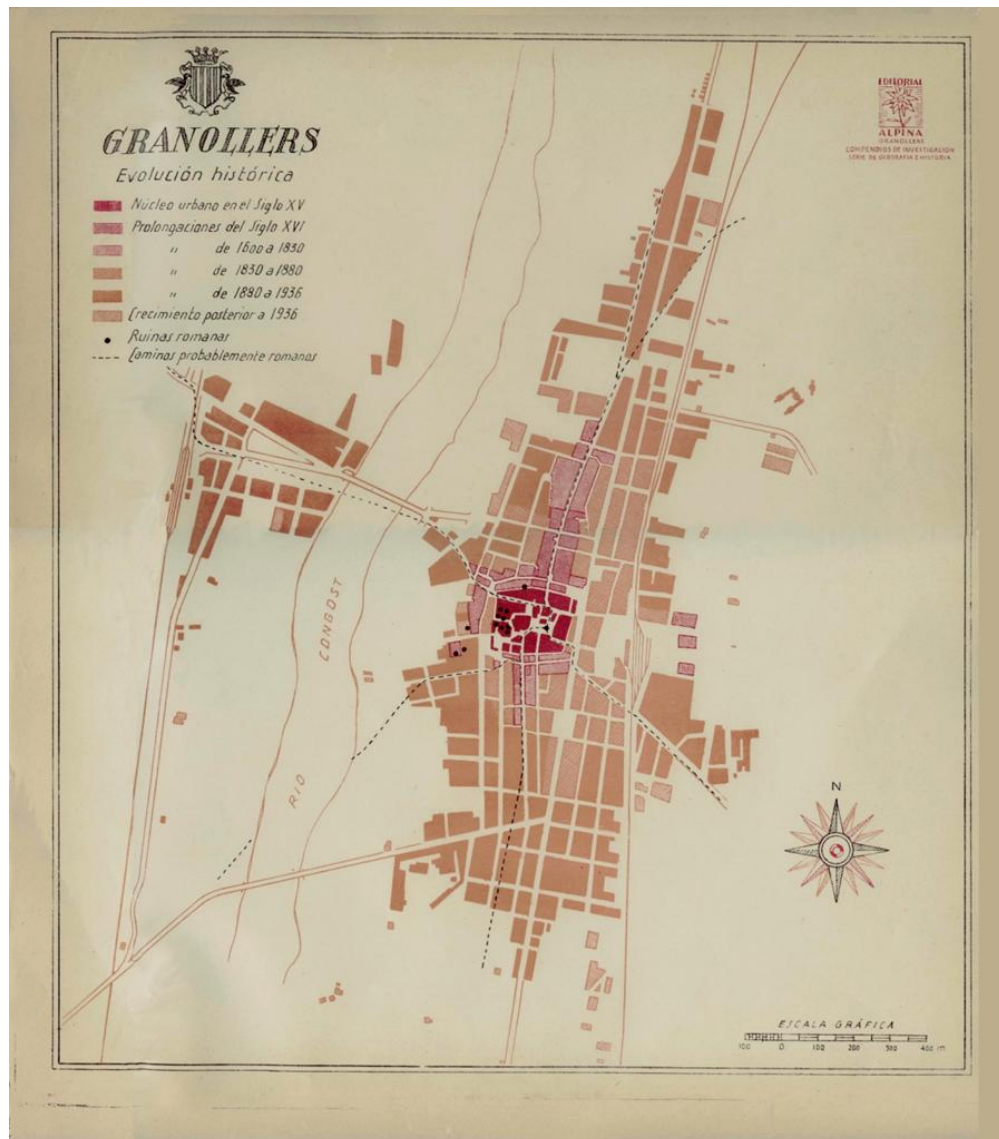

This is the **published version** of the bachelor thesis:

Montagud Blas, Èlia; Alegre i Nadal, Pau, dir. Granollers a través de la cartografia. 2016. 51 pag. (824 Grau en Geografia i Ordenació del Territori)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/178006>

under the terms of the license

Plànol Evolució històrica de Granollers, de Salvador Llobet, 1951

GRANOLLERS A TRAVÉS DE LA CARTOGRAFIA

Alumna: Èlia Montagud Blas

Tutor: Pau Alegre Nadal

Juny de 2016

«... i al final de tota la nostra exploració,
arribarem a l'indret d'on varem partir,
i el descobrirem per primera vegada.»

(T.S. Elliot, citat per J. B. Harley a "El Mapa com a biografia: reflexions entorn del full "Newton Abbot, Devonshire CIX, SE" del mapa a sis polzades de l'Ordnance Survey" *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 1997: 45)

“Sorgia arrodonit, entorn de l’església parroquial i l’indret on es feia el mercat, damunt d’una terrassa fèrtil del riu Congost i del creuament de la ruta mil·lenària Roma – *Tarraco*, que travessava la plana del Vallès i les no menys primitives que conduïen a *Ausa* i al Pirineu, a *Iluro* i a la costa. Actualment hi coincideixen les dues vies del ferrocarril i les carreteres que substitueixen aquells camins. La ciutat s’ha anat allargassant damunt de la ruta de més trànsit fins a prendre l’actual fesomia de poble camí. Es manté com un dels mercats rurals més importants de Catalunya.”

(S. Llobet (1958). “Granollers”, In: *Geografia de Catalunya*, vol. I, Ed. Aedos, p.: 605)

GRANOLLERS A TRAVÉS DE LA CARTOGRAFIA

Sumari

Resum / Resumen / Abstract

1. Introducció
2. Objectius i metodologia
3. El medi físic: geologia, hidrologia i clima. El mapa geològic i paleontològic de Granollers
4. Granollers a l'antiguitat: la vil·la romana. El plànol dels jaciments i les restes arqueològiques de Josep Estrada i Salvador Llobet
5. La vila medieval i les muralles (s. XIV-XVI). Les primeres dades demogràfiques. El plànol de l'evolució urbana de Granollers de Salvador Llobet
6. Creixement fora muralles. Creixement demogràfic. El plànol de Miquel Garriga i Roca (1851)
7. Granollers i la industrialització. Els primers eixamples (1891-1936). El plànol de Mariner i el plànol publicitari de Calvet i Boix
8. El creixement urbà sense planificació (1945-1960) i els primers polígons d'habitatge (1960-1975). *El Fotoplano de Granollers y sus alrededores*, de la C.E.T.F.A. (Compañía Española de Trabajos Fotogramétricos Aéreos)
9. L'etapa democràtica, el PGOU de 1984. La reconstrucció d'una ciutat democràtica. Els plànols del PGOU de 1984
10. Espais verds i espais naturals protegits. El Mapa d'Hàbitats de Catalunya i el plànol dels Espais Naturals d'Interès Municipal (ENIM)
11. Conclusions
12. Bibliografia

ANNEXOS

A. Biografies

- A.1. Salvador Llobet Reverter (Granollers, 1908-1991)
- A.2. Josep Estrada i Garriga (Granollers, 1912 – 2001)
- A.3. Josep M. Puchades i Benito (Granollers, 1913 – Barcelona, 1982)
- A.4. Josep Homs i Corominas (Granollers, 1954 - 1997)

B. Fitxes cartogràfiques

C. Cartografia generada per al treball

Resum

Els mapes són un reflex històric de la societat que els ha generat i, per això, mostren, directament o indirecta, el coneixement científic, la capacitat tecnològica, la relació amb el medi i l'organització política. L'estudi de la cartografia d'un territori o d'una ciutat és, doncs, una font imprescindible per a poder comprendre la suma de voluntats, de poders i d'il·lusions que l'han conformat.

L'objectiu principal del present treball és conèixer en profunditat la cartografia urbana de la ciutat de Granollers, inventariar-la, estudiar-la i fer-la *parlar* de l'evolució de les formes de la ciutat.

En el cas de la ciutat de Granollers, la cartografia ens permet remuntar-nos fins a mitjans segle XIX. Amb la generalització de les tècniques cartogràfiques, l'evolució de la ciutat queda també registrada en els mapes i plànols tot i que solen ser una font d'informació molt incompleta quant al seguiment continu de la història urbana. Malgrat les llacunes, la cartografia és una font d'informació molt rica, una eina imprescindible i insubstituïble en l'estudi dels canvis en el territori.

Resumen

Los mapas son un reflejo histórico de la sociedad que los ha generado y, por ello, muestran, directamente o indirecta, el conocimiento científico, la capacidad tecnológica, la relación con el medio y la organización política. El estudio de la cartografía de un territorio o de una ciudad es, pues, una fuente imprescindible para poder comprender la suma de voluntades, de poderes y de ilusiones que la han conformado.

El objetivo principal del presente trabajo ha sido conocer en profundidad la cartografía urbana de la ciudad de Granollers, inventariarla, estudiarla y hacerla *hablar* de la evolución de las formas de la ciudad.

En el caso de la ciudad de Granollers, la cartografía nos permite remontarnos hasta mediados del siglo XIX. Con la generalización de las técnicas cartográficas, la evolución de la ciudad queda también registrada en los mapas y planos, a pesar de que suelen ser una fuente de información muy incompleta en cuanto al seguimiento continuo de la historia urbana. A pesar de las lagunas, la cartografía es una fuente de información muy rica, una herramienta imprescindible e insustituible en el estudio de los cambios en el territorio.

Abstract

Maps are historical reflections of the society that has generated them and, therefore, they show, directly or indirectly, scientific knowledge, technological capacity, the relationship with the environment and political organization. The study of cartography of a territory or a city is thus a must in order to understand the sum of wills, powers and illusions that have shaped it.

The main objective of this study was to learn more about the urban cartography of the city of Granollers, inventory it, study it and make it *talk* about the evolution of forms of the city.

In the case of the city of Granollers, cartography allows us to go back to the mid-nineteenth century. With the generalization of cartographic techniques, evolution of the city is also recorded on maps and plans, although they are often a source of incomplete information regarding the continuous monitoring of urban history. Despite the gaps, mapping is a rich source of information, an indispensable and irreplaceable tool in the study of changes in the territory.

1. Introducció

La història de les ciutats es pot resseguir en el seu traçat i en l'empremta que ha deixat cada període d'activitat econòmica i de creixement. Amb la generalització de les tècniques cartogràfiques, aquests canvis queden també registrats en els mapes i plànols, malgrat que solen ser una font d'informació molt incompleta pel que fa al seguiment continu de la història urbana. Tot i les llacunes, la cartografia és una font d'informació molt rica, una eina imprescindible i insubstituïble en l'estudi dels canvis en el territori, que permet remuntar-nos fins a mitjan segle XIX en el cas de Granollers.

L'objectiu principal del present treball és conèixer en profunditat la cartografia urbana de la ciutat de Granollers, inventariar-la, estudiar-la i fer-la *parlar* de l'evolució de la forma de la ciutat.

2. Objectius i metodologia

Per tal d'aprofundir en el coneixement geogràfic de la ciutat de Granollers, en els seus vessants principals: demogràfic, urbanístic, econòmic, cultural... la cartografia és una eina bàsica que aporta molta informació, ja que ajuda a tenir una visió de conjunt i, sobretot, permet representar gràficament la seva evolució.

Ha calgut, per tot això, revisar de manera exhaustiva l'inventari de plànols i mapes de Granollers. Amb aquest objectiu s'han consultat els arxius i cartoteques següents:

- Arxiu Municipal de Granollers
- Museu de Granollers
- Arxiu Comarcal del Vallès Oriental
- Cartoteca de la Universitat Autònoma de Catalunya
- Cartoteca de l'Institut Geològic i Cartogràfic de Catalunya

Pel que fa a la selecció dels materials, els criteris a seguir han estat, per una banda l'escala, que s'ha restringit a les majors d'1:10.000, i per una altra, a la identificació clara de la trama urbana. També s'han incorporat a l'estudi una sèrie de fotos aèries ja que van suposar la base fotogramètrica de posteriors plànols cadastrals.

El darrer criteri ha estat limitar el període temporal a la irrupció dels SIG, ja que a partir dels anys noranta, el ràpid creixement de la tecnologia electrònica i dels programaris dispara la producció cartogràfica. Ara bé, per tal de no deixar de banda un aspecte tan important com els espais verds, s'ha inclòs un darrer apartat amb el mapa de cobertes de vegetació del CREA, que també té el valor de ser una mostra de les infinites possibilitats dels SIG en el tractament i representació de dades geogràfiques.

3. El medi físic: geologia, hidrologia i clima

Encara que l'objecte del treball sigui la ciutat de Granollers, l'estudi del medi físic requereix sortir una mica dels límits municipals estrictes i recular en el temps per tal de comprendre millor el relleu actual i els fenòmens que l'han modelat.

El Vallès ocupa bona part de la depressió Prelitoral, una fossa tectònica de subsidència fruit d'un sistema de falles produïdes al Terciari (Miocè inferior) i situades al peu de dues serralades: la Litoral i la Prelitoral. Els dipòsits quaternaris s'acumulen sota unes condicions de distensió que encara avui en dia són vigents. El sòcol hercinià aflora àmpliament a les dues serralades: al sector vallesà del massís del Montseny, on forma un extens aflorament quasi continu que es prolonga pel sector meridional de la vall del Congost (entre la Garriga i el Figaró) i a la Litoral, al massís del Montnegre, on aflora a la part culminant vallesana i al sector maresmenc oriental del massís, i a una estreta franja d'afloraments, entre Sant Fost de Campsentelles i Montornès del Vallès, justament en el punt de contacte amb la fossa tectònica. (Bertran i Tarragó, 1996)

El gruix dels materials miocens a l'est de Granollers és d'uns 800 m (Llobet, 1986) i a sota trobem el sòcol hercinià. Al final del Pliocè es dipositaren materials al peu de les serralades, aquests peu de mont o glacis encara són visibles en diferents punts del terme municipal, a les parts més altes del Miocè, i enllacen amb la terrassa alta (Qt3) del Congost.

En aquesta fossa, o depressió Prelitoral tenim un bon registre sedimentari de quasi bé tots els temps neògens. La successió estratigràfica neògena ha estat determinada sobretot per les troballes de restes de vertebrats fòssils, més abundants, però, al Vallès Occidental que a l'Oriental. (Llobet, 1986)

La fossa està solcada per diversos cursos d'aigua que van de nord a sud, generalment. Aquest relleu suau, amb petits turons i rieres ha donat nom a la comarca (*Vallense*).

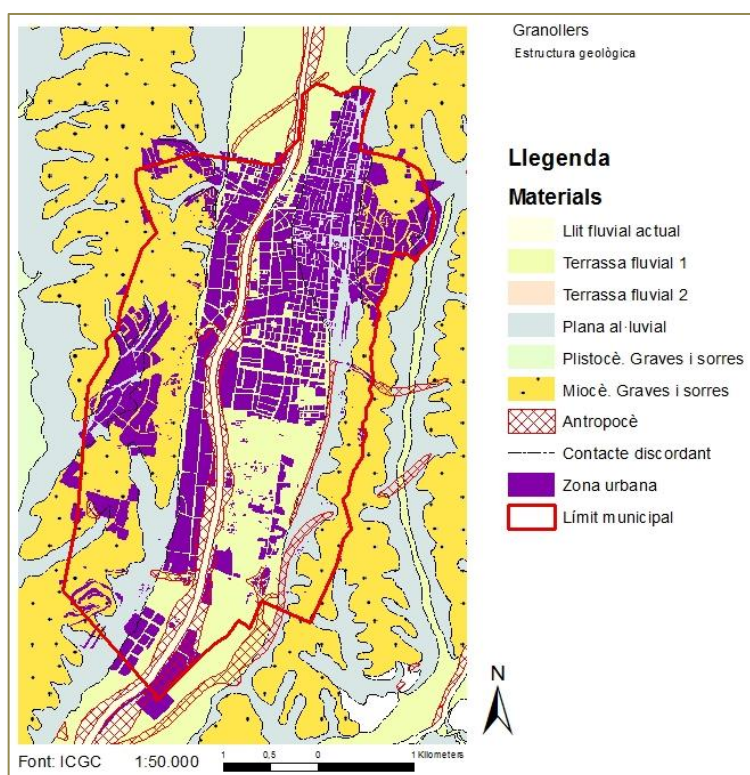
La vall del riu Congost devia ser molt més plana al principi del Quaternari. El riu Congost està certament encaixat; al nord, s'obre pas pel congost de la Garriga – Figaró (a uns 300 msnm) i al sud, pel portell de Montcada (35 msnm), dos indrets on el llit rocós és del paleozoic, per tant dur i poc erosionable.

Els materials neògens més antics estan situats al marge meridional de la fossa, i són visibles, per exemple, al límit dels termes de Granollers i Lliçà d'Amunt, al coll de la Manya. Aquests petits afloraments estan formats per arcoses rogenques, graves i conglomerats amb còdols molt heteromòrfics de naturalesa majoritàriament ígnia. La potencia i extensió lateral d'aquests materials és difícil de precisar pel fet d'estar coberts per materials neògens més moderns i també quaternaris. Aquests materials pertanyen a fàcies proximals de ventalls al·luvials amb una àrea font molt propera situada a la serralada Litoral. L'edat d'aquests materials és difícil de determinar, però podria ser burdigaliana (Miocè inferior). (Bertran i Tarragó, 1996)

Els materials més moderns de Granollers són d'edat quaternària i corresponen als sediments acumulats durant els darrers 1.700.000 anys arrossegats pel riu, alguns dels quals encara s'hi continuen dipositant avui. Els gruixos de materials quaternaris són, en general, poc importants; els de major potencia són les terrasses antigues (Plistocè mitjà-superior), amb acumulacions de còdols amb matriu sorrenca i argilosa. Aquestes terrasses antigues se situen a diferents altures per damunt de la xarxa fluvial actual.

Al costat dels principals cursos d'aigua hi ha dipòsits més moderns (Holocè) de graves, sorres, llims i argiles que corresponen a les planes d'inundació i als llits ordinaris d'aquests rius i aquestes rieres.

La ciutat de Granollers està situada a cavall de tres nivells de terrasses quaternàries i del Miocè, es tracta, doncs, d'un relleu recent, geològicament parlant. (Vegeu mapa 2 annex C)

Els primers mapes geològics

El primer mapa geològic publicat a Catalunya fou el full *Región Primera del Mapa Geológico y Topográfico* corresponent a la província de Barcelona de Jaume Almera, a escala 1:100.000 i subvencionat per la Diputació de Barcelona, el 1888. Entre 1891 i 1913 es van publicar 5 fulls del *Mapa Geológico y Topográfico de la provincia de Barcelona*, dirigit per Jaume Almera a escala 1:40.000; concretament, el 1913 veia la llum el *Mapa geológico y topográfico de la provincia de Barcelona: región quinta o del Montseny, Vallés i litoral detallada*, de Jaume

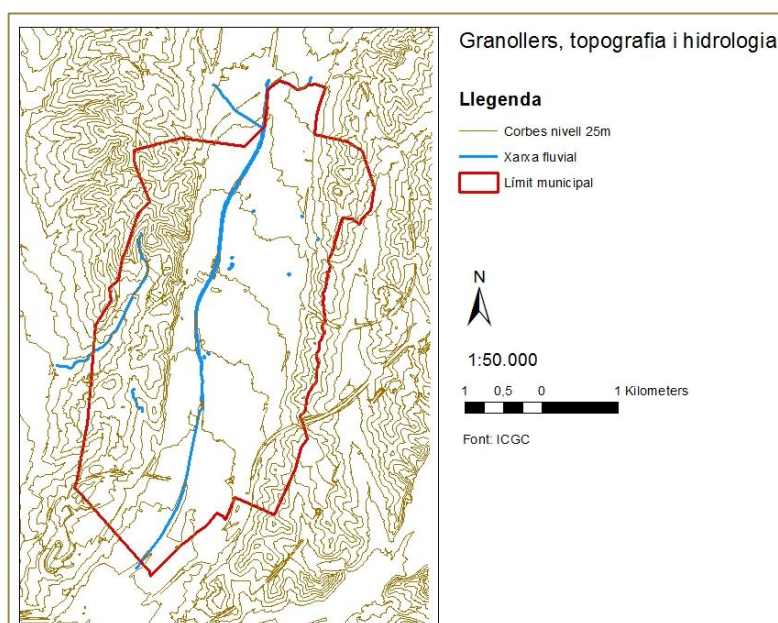
Almera, amb la topografia i el gravat d'Eduard Brossa, subvencionat per la Diputació de Barcelona. (Vegeu annex B, fitxa cartogràfica núm. 5)

El 1989 l'IGC va publicar el Mapa Geològic de Catalunya (E 1:250.000) i el 1994 es començaven a publicar els fulls 1:25.000. A partir precisament dels fulls Granollers 393-1-1 (73-29 i 73-30) del Mapa geològic de Catalunya E 1:25.000, s'ha elaborat un sol mapa del terme de Granollers, que, a més, inclou dues troballes de fòssils quaternaris dins del terme municipal de Granollers que l'ICGC no recull. (Vegeu mapa annex C.1)

La hidrografia

El terme municipal de Granollers està travessat de nord a sud pel Congost, afluent del Besòs. Cal dir que el règim del Congost s'ha regularitzat i ha perdut els estiatges gràcies a la recepció de l'aigua procedent de les depuradores. A Granollers, les que hi ha aigües amunt: la de la Garriga i la del Figaró.

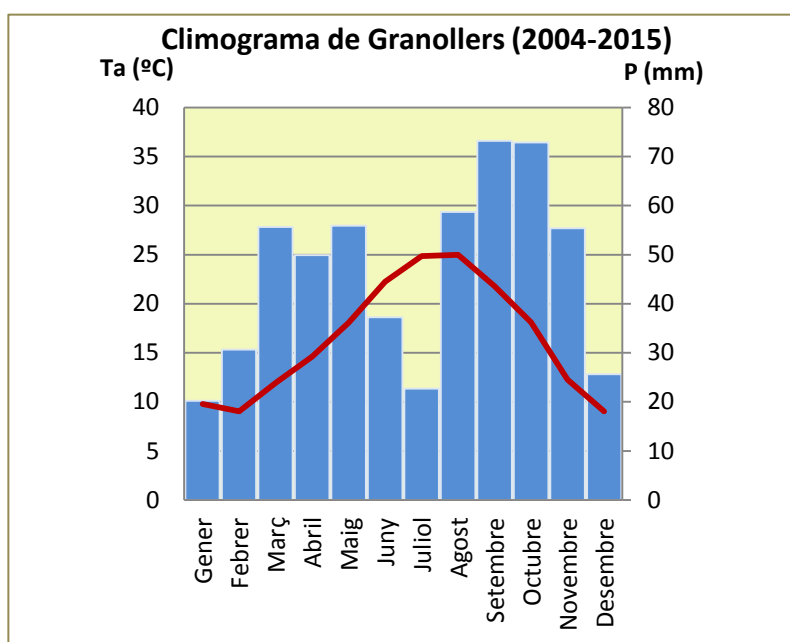
Al nord del terme municipal hi ha la riera del Carbonell, que fa de límit amb les Franqueses del Vallès. (Vegeu mapa 3 annex C)

El clima

Granollers està situat entre les coordenades E:438799,6 N:4608126,1 i E:441998,1 N:4601638,6 (UTM(ED50) 31T 440600 4606575) i a una altitud mitjana de 152 m. Aquesta situació, juntament amb la proximitat al mar i al Montseny, determina el tipus de clima, típicament mediterrani litoral.

En síntesi, és un clima benigne, amb una precipitació mitjana anual de 647 mm, una temperatura mitjana anual de 16,4 °C i pocs dies amb gelades. La situació de Granollers en la Depressió Prelitoral fa que hi hagi alguns dies de boira, sobretot a l'hivern i que sovint es produeixi el fenomen de inversió tèrmica, amb un refredament més acusat les capes baixes de l'atmosfera. Les temperatures més altes són als mesos de juliol i agost, amb unes mitjanes de 23,5 °C i 23,1 °C, respectivament, i les més baixes al desembre i gener, amb una temperatura mitjana de 7,8 °C.

Font: pròpia, a partir de les dades de l'Estació Meteorològica de Granollers

4. Granollers a l'antiguitat. La vil·la romana

Els orígens de la ciutat de Granollers han estat ben estudiats. Les nombroses troballes d'època romana, sobretot centrades al voltant del turó de l'església parroquial de Sant Esteve testimonien que l'assentament tenia una gran activitat.

El Vallès era creuat per diverses vies romanes, la més important de les quals era la Via Augusta (també anomenada dels Vasos Apol·linars o de Vicarel·lo). Una segona via destacada anava de d'Ausa (Vic) a *Barcino* (Barcelona), que seguia el Congost i el Besòs. Una tercera via anava de d'*Iluro* (Mataró) a *Aqua Calidae* (Caldes de Montbui) i comunicava les planes fèrtils interiors amb la costa. Granollers està situada justament a la cruïlla d'aquestes tres vies.

Granollers es va formar en un petit turó amb vistes al riu Congost i als seus entorns. Des d'aquest emplaçament privilegiat, l'antic nucli fundacional va anar creixent i desenvolupant-se en direcció a llevant, conservant sempre el referent del riu i dels principals eixos viaris de

nord a sud, dues constants que han marcat l'evolució urbana de la ciutat al llarg de més de mil anys d'història.

Els vestigis més antics que s'han trobat a Granollers tenen més de 4.000 anys, encara que les troballes arqueològiques més rellevants corresponen a l'època romana.

Des d'aquest emplaçament privilegiat a la vora del Congost, l'antic nucli fundacional va anar creixent i desenvolupant-se en direcció a llevant, conservant sempre el referent del riu i dels principals eixos viaris de nord a sud, dues constants que han marcat l'evolució urbana de la ciutat al llarg de més de mil anys d'història. Un encreuament de vies romanes de comunicació i terres productives propiciaren el desenvolupament de l'activitat comercial i la creació d'un hàbitat concentrat (sense evidències d'urbanització, pròpiament, però amb restes de diverses vil·les molt properes), del què han quedat diverses restes arqueològiques dels segles I al III, com ara les restes de vil·la que hi havia hagut als terrenys de l'antiga presó, els paviments de mosaic romà de la rectoria o el que encara es manté al carreró de Sant Cristòfol i la necròpolis de can Trullàs. (Estrada, 1993)

Mereix ser esmentada la troballa de les restes de Can Jaume, el 1981, quan es construïa l'edifici anomenat Vila Oberta, davant del mercat de Sant Carles. Es tracta de les restes d'una vil·la romana, descoberta amb anterioritat i abocades a les piscines de la vil·la: un *caldarium* i un *frigidarium*. El fet de disposar d'aquesta zona de bany i, sobretot, pel fet d'haver-s'hi trobat restes de mosaics i frescos profusament decorats fa pensar en una vil·la d'un cert estatus social, potser una fonda, potser una casa de camp, o *mansio*, amb força terres (camps de cereals, vinya, oliveres...), o fins i tot un *forum* (en el sentit de mercat). (Generalitat de Catalunya, 2004)

Tot i que, òbviament, no hi ha mapes d'aquesta època, cal esmentar la troballa dels vasos apol·linars, uns vasos votius amb la inscripció de la relació de les *mansiones* o parades al llarg de la Via Augusta, entre Cadis i Roma. Com que el seu traçat és ben conegut, es pot deduir on corresponien cadascun dels topònims que hi figuren; en alguns casos, però, no hi ha unanimitat, aquest és el cas de *Semproniana*, un topònim en disputa entre Granollers i Montmeló.

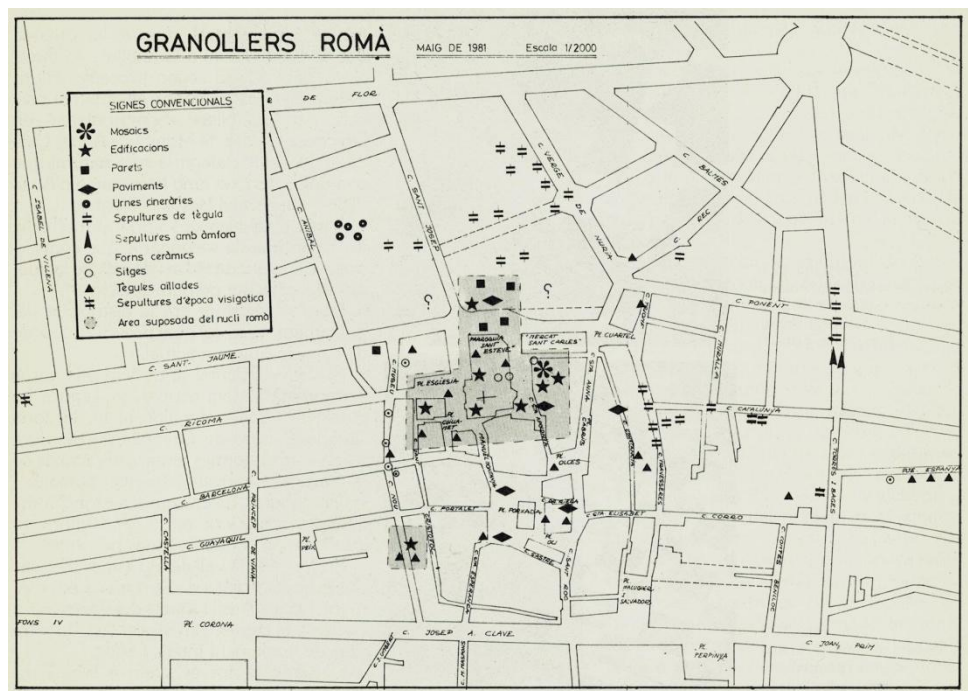
L'any 944 apareix per primera vegada el topònim Granollers, com a *Granularios Subteriore*, degut a la seva condició d'ésser un dels principals mercats de cereals. (Llobet, 1951; Estrada, 1952)

A partir del segle XI, i en relació amb l'església romànica de Sant Esteve (de la qual només queden poques restes al Museu), la documentació sobre la vila ja comença a ser abundant. L'existència del mercat es documenta ja a l'any 1041. (Estrada, 1955)

El plànol de les troballes arqueològiques, de Josep Estrada

Josep Estrada i Garriga (Granollers, 1912 – 2001) va ser un arqueòleg que va dedicar bona part de la seva vida a estudiar els orígens de Granollers. Com a síntesis de les seves recerques va escriure l'obra *Síntesi històrica de Granollers*, que és un compendi dels coneixements que es tenien fins al moment. Entre les novetats que aportà hi ha la plasmació de les troballes arqueològiques més importants en un plànol de Granollers, convenientment simbolitzades segons el tipus de material i l'època.

El plànol inventariat en aquest treball, per a la confecció del qual va comptar amb l'ajut del geògraf Salvador Llobet, és a escala 1:10.000 i és un dels primers que va dibuixar. (Vegeu fitxa cartogràfica 18 annex B)

Mapa de les restes romanes trobades al centre de Granollers, de Josep Estrada (1980?) Font: Arrizabalaga, 1983

5. La vila medieval i les seves muralles (s. XIV-XVI)

La vila medieval de Granollers va créixer molt a prop i a llevant d'on hi ha via hagut la vila romana. El nucli històric de Granollers té el centre a la plaça de la Porxada, a tocar de la plaça de l'Església i la seva topografia actual està fortament determinada pel recinte emmurallat de l'època baix medieval. El nucli de la vila va disposar d'un primer perímetre emmurallat que es remunta a l'any 1291, quan Pere Marqués, senyor del Castell de la Roca, va comprar el senyoriu de la vila i concedí 10.000 sous a la Universitat de Granollers per a la construcció de murs de defensa de la ciutat. D'aquest primer traçat, però, no es té constància arqueològica. (Dantí, 1999)

El traçat emmurallat que coneixem avui està documentat a partir de l'any 1366, quan l'Infant Joan, governador de Catalunya i primogènit del rei, va concedir privilegis per a construir els murs i les torres de fortificació per protegir la vila de Granollers. Les obres es van perllongar fins l'any 1376. La construcció de les muralles va provocar un primer canvi morfològic de la ciutat, ja que es van haver de enderrocar habitatges. La muralla tenia un perímetre d'uns 800 m amb un traçat hexagonal irregular amb onze torres de defensa, cinc portals i un camí de ronda (o "corredossos", que és el nom local), que tanca un espai de gairebé 39.000 m². Els murs tenien una amplada entre 0,9 m i 1,2 m i la seva alçada era de 5 m des de la banquetta de fonamentació. En alguns trams encara s'hi poden veure merlets, espitlleres i el pas de ronda. A l'interior del perímetre de la muralla, les edificacions s'organitzen en funció de sis carrers principals corresponents a la confluència de dues vies de comunicació, que ja en època romana eren molt importants i que es mantenen fins a l'actualitat.

(Sesé, 1987b)

Corredor del carrer de la Constància, arran de muralla.

(Foto: Enzo, 2013, CC via Wikimedia)

En primer lloc hi ha un eix nord - sud que uneix Barcelona amb Vic, corresponent als actuals carrers de Barcelona, Santa Elisabet i Corró. Hi ha documentat un segon eix, en sentit est - oest que uneix les antigues poblacions romanes de Mataró i Caldes de Montbui i que es correspon amb els carrers de Santa Anna i Santa Esperança. I per últim, una tercera via que uneix Granollers amb Girona a través de la Roca i Cardedeu, al voltant de la qual es va formar el burg que va donar lloc als carrers de Sant Roc i al portal de Bell-lloc. Tots aquests camins es creuen al centre de la vila, on s'ha conformat un conjunt de places en les quals, històricament, es desenvolupaven les activitats del mercat (de l'Oli, del Peix, dels Cabrits, del Blat...), algunes de les quals avui han desaparegut. (Dantí, 2001)

Pel que fa a la resta de patrimoni medieval, resta dempeus part de la portalada de la desapareguda església romànica, el campanar de l'església gòtica i la portada i finestres de la casa del Conestable de Portugal, al carrer de Sant Roc, malauradament mutilada i molt reformada. També romanen algunes cases i elements arquitectònics dispersos, com ara finestrals i portals.

Fora muralles i a peu de camí ral (carrer de Corró), l'any 1328 s'hi va construir l'hospital de Sant Domènec, per iniciativa de Bertran de Seva, amb l'objectiu de donar hostalatge a pobres pelegrins i als malalts, situat en un magnífic edifici gòtic, avui conegut amb el nom de sala Francesc Tarafa. Hi havia també alguns masos dispersos per les rodalies de la vila, a una certa distància entre ells.

El segle XV marca a Granollers una etapa de major llibertat i d'un progressiu deslliurament de les senyories jurisdiccionals, la vila aconsegueix el privilegi de ser nomenada "braç i carrer de Barcelona", amb els avantatges fiscals i jurídics consegüents.

El segle XVI és considerat un dels més esplèndids per a la vila. Es construeixen dos edificis importants: l'església gòtica, símbol d'una ciutat en expansió (desapareguda després de la Guerra Civil, de la què només resta dempeus el campanar) i l'edifici més emblemàtic de la ciutat, la Porxada, com a llotja de gra. Aixecada a l'antiga plaça Major entre 1586 i 1587 sota la direcció del mestre de cases Bartomeu Brufalt, fou, i encara ho és, el nucli del mercat i símbol de la vila.

La Porxada és el nucli de Granollers i un lloc de trobada per a granollerins i forans. (Foto: Toniher 2005, CC via Wikimedia)

A partir de llavors, en un context de continu creixement i d'una intensa activitat econòmica i mercantil, l'expansió demogràfica i econòmica de Granollers va significar un creixement fora muralles, al llarg dels carrers de Barcelona, de Corró i de Santa Anna. Les iniciatives del Consell de la Vila a les darreries

d'aquell segle foren nombroses, com ara la construcció fora muralles de l'església de Sant Francesc del monestir dels mínims i la capella dels Sants Metges, al carrer de Corró, on ja hi havia bastit l'hospital de Sant Domènec, un edifici gòtic majestuós. Un cop les muralles perderen la seva funció principal, es van començar a adossar edificacions a la part exterior.

Les primeres dades demogràfiques

Les primeres dades demogràfiques corresponen als fogatges del segle XIV, ara bé, diversos autors adverteixen de la poca fiabilitat d'aquests recomptes a causa de la finalitat recaptatòria que tenien. En el cas de Granollers, el primer fogatge es remunta a 1359 i assenyalava 129 focs (llars) a Granollers i, efectivament, semblen unes dades que es queden curtes donat el perímetre de la vila. El 1376 apareixen dues fonts documentals, i així, segons les corts de Tortosa, Granollers tenia 137 focs, mentre que segons les de Cervera, n'hi havia 173. (Llobet, 1951)

Fogatges a Granollers					
1359	1376	1378	1497	1515	1553
129	137	120	193	233	236

Quant als censos, els primers que es coneixen a Granollers són del començament del segle XVIII, quan Granollers tenia 1.324 habitants i Palou en tenia 257. Segons el cens de Floridablanca l'any 1787 ja hi havia 1.929 habitants a Granollers i 206 a Palou. (Idescat, 2016)

El mapa de l'evolució urbana de Granollers, de Salvador Llobet

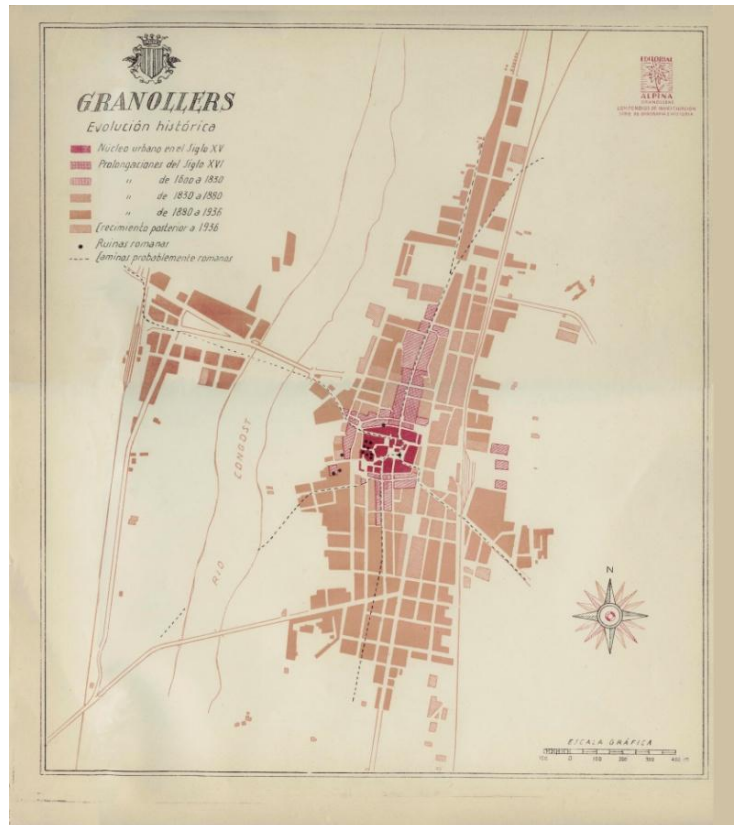
El geògraf Salvador Llobet i l'arqueòleg també granollerí Josep Estrada van fer una feina fructuosa de recopilar dades de fonts diverses per tal de resseguir la geografia urbana de Granollers, des dels seus inicis fins a l'actualitat. *"Mas si los historiadores no dan la clave del origen y crecimiento de Granollers, los geógrafos deben acudir en su auxilio."* (Llobet, 1951) Aquesta evolució va quedar plasmada en un sol mapa que integrava el creixement de la ciutat des del segle XIII fins al XX, a partir de trames diferenciades. (Vegeu fitxa cartogràfica 17 annex B)

Les fonts emprades van ser, principalment, les restes arqueològiques i l'observació directa de vestigis arquitectònics i traçats actuals, a més de la documentació històrica.

6. Creixement fora muralles. Creixement demogràfic

Els segles XVII i XVIII no van destacar pel desenvolupament urbanístic de Granollers, però la ciutat seguia vivint ofegada per les muralles. Com que la ciutat seguia creixent, la demanda urbanística sobrepassava aquell primer eix nord – sud, carrers de Corró i de Barcelona), el Consell decidia adquirir altres terres per construir en qualsevol dels ravals de la vila. L'afany constructor de Granollers va provocar que fins i tot es construïssin cases a terres de domini directe del poder reial, fet que va provocar el seu immediat enderrocament.

(Llobet, 1951)

Plànol de l'evolució històrica de Granollers, de Salvador Llobet, que acompanyava l'obra *Granollers, estudio geográfico e histórico* (1951)

Ja en època moderna, el creixement urbanístic de la ciutat continuava principalment en sentit nord - sud, naixien nous carrers paral·lels als camins principals i començava un petit creixement en sentit transversal al costat dels camins de sortida de la ciutat. Un dels testimonis que donen fe que Granollers fou una ciutat preindustrial i força poblada és l'adoberia d'en Ginebreda, documentada des de el segle XVI i amb activitat fins al segle XIX.

A l'entorn de la Porxada s'han documentat una sèrie d'alineacions de mitgeres porticades independentment del conjunt de porxos que formaven l'antiga plaça del Blat que encara es poden veure en algun indret (c/ Sastre – pl. de l'Oli). La majoria dels edificis d'aquest nucli històric eren cases particulars d'artesans o botiguers, amb la planta baixa destinada a obrador, magatzem o botiga i la vivenda al primer pis. (Dantí, 2001)

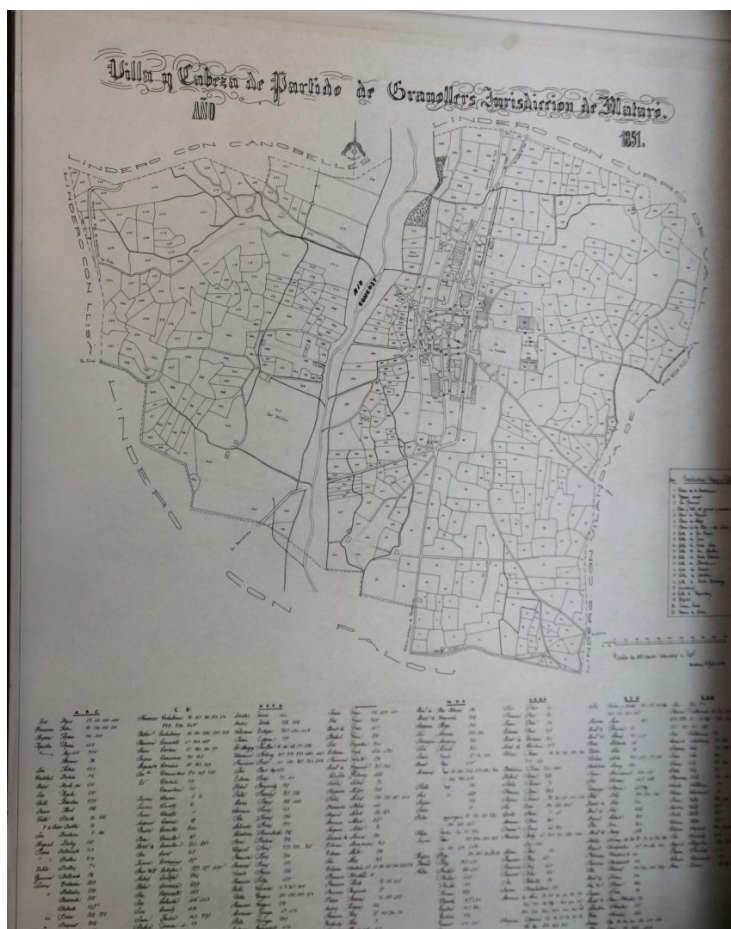
El segles XVII i XVIII Granollers pateix una etapa de crisis successives. Arran de muralla s'ha excavat recentment i conservat part d'un complex artesanal preindustrial, una adoberia que va estar en funcionament del segle IX fins al segle XVIII. L'Adoberia d'en Ginebreda és un dels pocs exemples d'arqueologia industrial excavat a la ciutat i l'única adoberia conservada de la mitja dotzena que, segons la documentació, hi havia hagut a la ciutat. (Mercado, 2006)

El mapa de Miquel Garriga i Roca (1851)

Fins aquell moment la cartografia d'escala grans havia depès bàsicament de l'exèrcit i són més aviat escasses la ciutats que disposaven de bons plànols. Les lleis municipals de 1840 i de 1845, que donaven competències als ajuntaments per traçar i aplicar alineacions a carrers i places, van intentar posar remei a aquesta mancança. El 1848 una altra llei obligava els ajuntaments d'una certa importància a aixecar plànols cadastrals. L'Administració tributària havia començat la cartografia d'algunes ciutats catalanes, entre elles Granollers. A partir de 1852 van ser els propis Ajuntaments els que van encarregar, ja inajornablement, l'aplicació dels amillaments i la resolució del tema de la contribució territorial.

El plànol cadastral de Miquel Garriga i Roca, de 1851, anomenat *Villa y Cabeza de Partido de Granollers, Jurisdicción de Mataró* és el primer plànol del què es té constància de la vila. Conté el parcel·lari numerat i la relació dels propietaris; porta la firma del seu autor i l'any en el mateix títol. L'original està dipositat a l'Arxiu municipal, en molt mal estat, i està copiat i reproduït per Enric Garcia Pey, en paper vegetal l'any 1984. A més de la limitació i numeració cadastral, hi ha indicats alguns usos del sòl, com ara agricultura, boscos i espais construïts, el nucli de població, els edificis dispersos, cursos d'aigua i la xarxa viària, així com alguna toponímia.

(Vegeu fitxa cartogràfica 1 annex B)

Plànol anomenat "Villa y Cabeza de Partido de Granollers, Jurisdicción de Mataró" (1851), elaborat per l'arquitecte Miquel Garriga i Roca per encàrrec de l'Ajuntament de Granollers

7. Granollers i la industrialització. Els primers eixamples (1891-1936)

A partir del primer terç del segle XIX, la ciutat de Granollers experimenta de nou un fort creixement urbanístic. Les causes van ser, principalment, un fort desenvolupament industrial i la creació de nous eixos de comunicació: la carretera i el ferrocarril, dues fites marcarien l'inici de la ciutat moderna. L'any 1848 es traçà la carretera de Vic, nova via principal fora muralles, a la banda de llevant de la ciutat, que obria la ciutat i deixava enrere el traçat de petits carrerons del recinte emmurallat. Aquest nou eix vertebrador de la ciutat en sentit longitudinal facilita el creixement urbanístic i dibuixa un traçat de carrers formant una retícula com a primer eixample.

Tot i aquest creixement urbanístic, Granollers no va deixar de tenir un caràcter eminentment agrícola i artesanal durant bona part del segle XIX, amb una presència significativa d'oficis relacionats amb la draperia i la llana. (Sesé, 1987a)

La industrialització a Catalunya és un tema a bastament estudiat. El mateix Salvador Llobet, més conegut pels seus treballs més tardans de geografia física, va dedicar alguns estudis a aquest tema; concretament és l'autor del capítol "La indústria" de la *Geografia de Catalunya*, de Lluís Solé i Sabarís (Llobet, 1958). En un article anterior (Llobet, 1946), ja s'havia allunyat de la geografia oficial i contradeia les tesis que defensaven el paper determinant de les condicions naturals en el procés de concentració d'indústries a Catalunya. Llobet, en definitiva, apunta al factor humà com a causa principal.

Reblant aquesta idea de la teoria de l'estímul, trobem clarificadora la frase de Pau Vila, que també podria aplicar-se al Vallès: "Cal tenir en compte que Catalunya és un país accidentat en el qual les planes fèrtils són rares i poc extenses (Rosselló, Empordà, plana del Vallès, delta de l'Ebre). En una paraula, les condicions de relleu i del clima permetien una agricultura magre." (Vila, 1932). En la mateixa línia, Pierre Vilar conclou, ala seva tesi, que la industrialització moderna de Catalunya era més aviat un desafiament a la natura que no pas un producte de les seves possibilitats. (Vilar, 1964).

Durant el segle XIX, la ciutat de Granollers comença a viure el naixement de noves indústries, algunes situades prop del centre i d'altres emplaçades a la perifèria. L'expansió industrial de la ciutat és impulsada per la construcció de nova la carretera de Barcelona a Vic (entre 1836 i 1848, obra de la Diputació de Barcelona) i l'arribada del ferrocarril, que va facilitar l'arribada de carbó, combustible necessari per fer funcionar les fàbriques.

L'arribada del ferrocarril, el 23 de juliol de l'any 1854, va ser un factor definitiu perquè Granollers esdevingués una ciutat industrial. El traçat seguia l'actual carrer de Girona i va fer créixer la ciutat en sentit est, a més de longitudinalment.

L'any 1876 s'inaugura la línia de tren Granollers – Vic, que el 1881 s'allarga fins a Sant Joan de les Abadesses. El 1886 es construeix l'estació a l'altra banda del riu Congost i per tant un xic allunyada del nucli, anomenada Granollers-

Canovelles; aquesta distància va motivar l'aparició d'un sistema de transport col·lectiu urbà amb un cotxe de tres cavalls que sortia de can Carrencà i travessava el riu Congost.

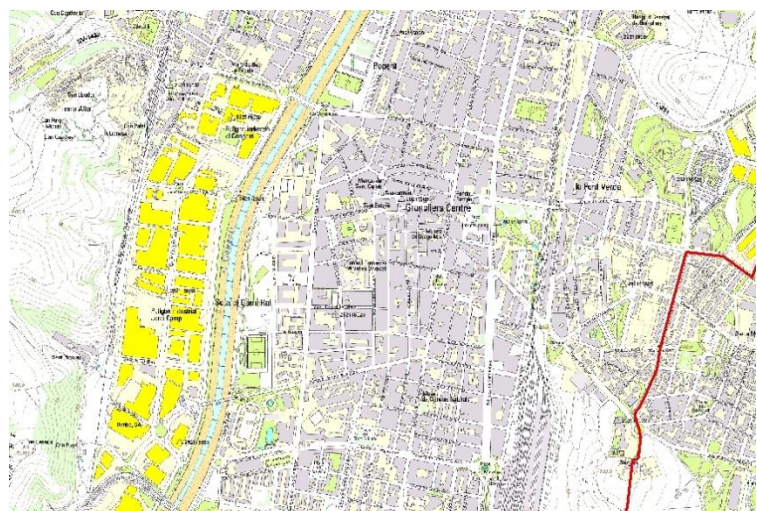
Situació de les indústries més importants el 1884. Font: *Plano industrial y comercial de la villa de Granollers*, de J. Calvet

A partir de les dades que disposem, a Granollers s'instal·len les primeres indústries el 1845. Entre 1870 i 1886 va ser un període de molts beneficis la indústria catalana, especialment per a la indústria tèxtil, gràcies a l'aranzel proteccionista del govern espanyol als productes tèxtils anglesos i a l'exportació a les colònies de Cuba, Filipines i Puerto Rico.

Situació de les indústries més importants el 1948. Font: *Ciudad de Granollers*, de l'editorial Alpina (1947); i elaboració pròpia a partir per a del Fotoplano de Granollers y sus alrededores,(1948)

A Granollers, aquesta indústria, tot i no que no arribà a tenir mai la importància de ciutats com Sabadell, Terrassa i Mataró, va ser molt important a la comarca. La proximitat a Barcelona i les dues línies de tren hi ajudaren en bona

La ciutat contemporània ha anant expulsant les indústries del centre de la ciutat, que han quedat agrupades en diversos polígons al afores. Font: ICGC (2015) i elaboració pròpia

mesura. L'any 1874 s'obren 16 indústries tèxtils. La ciutat, en aquest moment, experimenta una important onada immigratòria. A finals del segle XVIII, la ciutat té menys 2.000 habitants, l'any 1860 aquesta xifra arriba gairebé als 5.000. Pel que fa a les ocupacions, són sobretot agricultors i artesans, que venen els seu productes. (Llobet, 1951) La lenta i relativament poc important implantació industrial a Granollers permeté preservar la vocació agrària i comercial de Granollers fins a ben entrat el segle XX, especialment d'ençà les annexions del barri del Lledoner (1922) i del municipi de Palou (1928).

L'activitat industrial i una primera onada immigratòria el segle XIX van obligar la ciutat a créixer. Les noves construccions seguien els eixos de les vies ja existents. L'any 1891 l'Ajuntament de Granollers encarregà a l'arquitecte Francesc Mariné un plànol parcel·lari, amb un projecte global d'alineacions de la ciutat ja construïda i amb una proposta de nous traçats per a la xarxa viària. Aquesta regulació, però, no s'aplicà fins al 1907, sota la direcció de l'arquitecte municipal Manuel Joaquim Raspall. De tota manera, aquesta regulació no resolía els problemes d'accés per carretera, ja que no es creaven nous eixos viaris. Tampoc no es preveia cap tipus de zonificació. Entre 1912 i 1936, l'arquitecte municipal J. M. Raspall va signà al menys dos plànols d'eixamples més, que tot i que basaven en les directrius de l'arquitecte Francesc Mariné, ja partien d'un enfocament més acurat dels problemes urbanístics. La vigència d'aquests treballs perduraren fins als primers deu anys de la postguerra. (Homs, 1995)

Altres dates rellevants són: el 1925, quan Granollers rep oficialment el títol de ciutat; el 1922, que s'agrega el barri del Lledoner (de les Franqueses del Vallès) i el 1928, que incorpora el municipi de Palou.

Palou va ser un municipi independent fins a l'any 1928, en què va ser agregat al terme de Granollers. A canvi de serveis, va aportar un gran espai territorial sobretot agrícola, que ha mantingut la seva personalitat pròpia i diferenciada fins l'actualitat. El pla de Palou conserva un ric patrimoni cultural, arquitectònic i natural. (Llobet, 1930)

Plànol anomenat *Plano iconográfico general de la villa de Granollers* (1854), de Miquel Garriga

Les Lleis municipals de 1840 i 1849 i les Reials ordres de 1846 i 1848 van obligar tots el ajuntaments d'un cert volum de població a aixecar un plànol geomètric a escala 1:1.250 del seu espai urbà, amb un pla general d'alineacions de carrers i places. Però encara va ser més important la Llei d'Eixample de les Poblacions, de 1864, que va donar lloc a l'ordenació de les ciutats, tal i com s'entén avui. Aquesta darrera llei va esdevenir un instrument fonamental per a conciliar l'eterna contraposició d'interessos entre els espais d'utilitat pública i els espais privats.

L'arquitecte Miquel Garriga i Roca (el Masnou, 1808-Barcelona, 1888) va dibuixar, entre altres plànols com ara el de Barcelona, el Masnou, Manresa i Vic, el de Granollers que porta

per títol *Plano industrial y comercial de la villa de Granollers* i que data de 1851. Aquests plànols, en èpoques de fort creixement demogràfic, a més d'acatar la nova legislació, servien per regular el nou creixement urbà i per reformar el nucli antic, ja que sovint no complia les mínimes condicions de salubritat i de mobilitat que requeria aquest espai densament habitat.

Per tal de confeccionar tots aquests plànols, Garriga comptava amb un bon equip de tècnics: directors, dibuixants i ajudants. (Montaner, 2010)

Es tracta d'un mapa manuscrit d'una grandària considerable (88,5x73 cm), l'original del qual és a l'Arxiu municipal, en mal estat de conservació, però que està digitalitzat i reproduït per Enric Garcia-Pey, en paper vegetal l'any 1984. L'encapçala el títol a la part superior, amb lletres decorades i amb el nord magnètic centrat a sota.

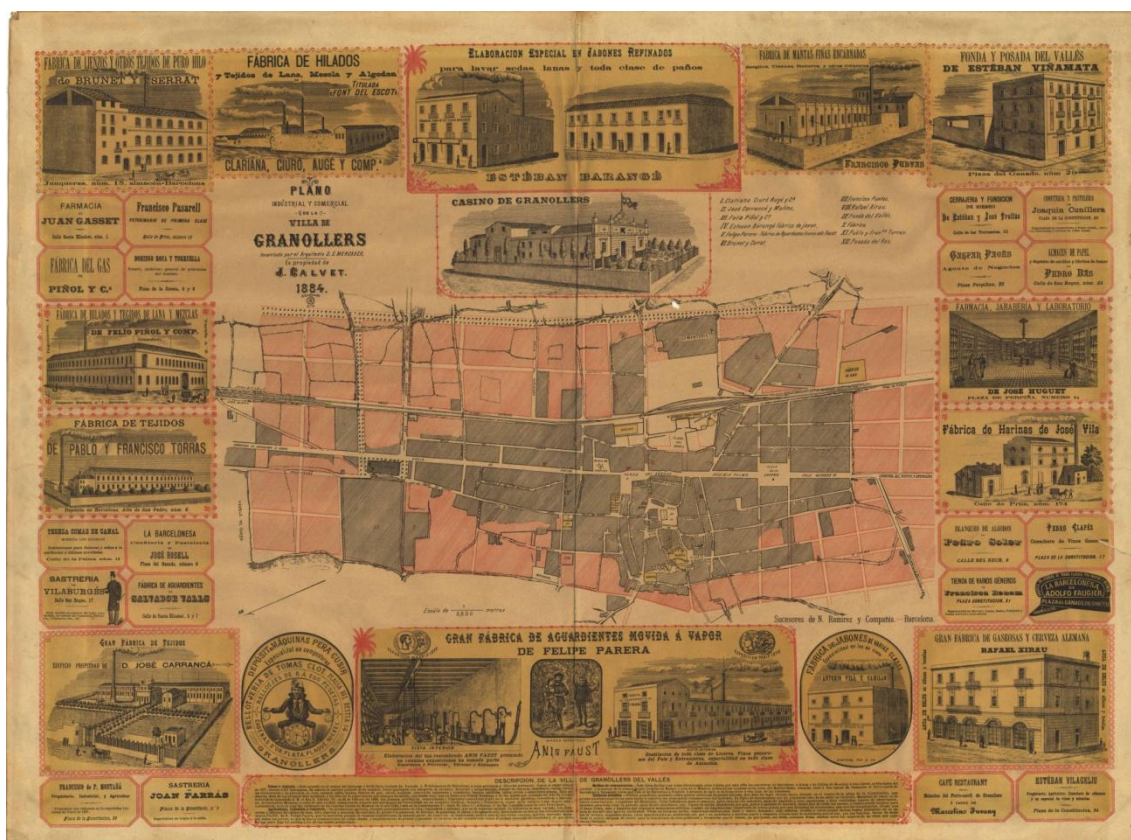
Va representar el primer mapa que responia a una cartografia moderna, precisa i científica i que seria el punt de partida d'altres mapes posteriors, com ara els dels arquitectes municipals Francesc Mariné (1891) i J.M. Raspall (1912). L'any 1891, l'Ajuntament encarregà a l'arquitecte Francesc Mariné la confecció d'un plànol parcel·lari amb un projecte global d'alineacions de la ciutat construïda i amb una proposta de nou traçat per a la xarxa viària. Uns anys més tard, Manuel Joaquim Raspall, arquitecte municipal de 1907 a 1936 utilitzà les directrius apuntades en aquest pla i començà a aplicar les ordenances d'edificació indispensables en aquest tipus de planificació. (Vegeu fitxa cartogràfica 3 annex B)

El Plano industrial y comercial de la villa de Granollers (1884), de J. Calvet i Boix

A la segona meitat del segle XIX, de la mà de l'embranchida industrial, va néixer un nou fenomen social: la publicitat. Els aparadors de les botigues i, sobretot, la premsa i les revistes, s'anaren omplint d'anuncis publicitaris. Els anuncis van evolucionar ràpidament i van canviar de disseny: el text va donar pas a la imatge, que esdevingué el centre del missatge; al mateix temps, la millora de les tècniques d'impressió i la generalització de la fotografia van revolucionar el mercat editorial. En aquest context, la imatge d'una ciutat fabril era sinònim de modernitat. Aquesta idea va ser a bastament explotada per un agent publicitari barceloní, Joan Calvet i Boix. Els mapes editats per Calvet & Cia incloïen un mapa de la ciutat en color envoltat d'anuncis comercials de tot tipus d'empreses i se'n coneixen, al menys, d'una trentena de ciutats, publicats entre 1879 i 1890; entre ells, el de Granollers, de 1884.

No es coneix bé el mètode de treball de Calvet i Cia, però se suposa que triava les ciutats en funció de la bona disposició dels industrials a pagar la publicitat, per una banda, i de la facilitat d'aconseguir una bona base cartogràfica. Tots els plànols tenen el mateix patró de disseny i el mateix format: tots mesuren 68 x 91 cm i contenen la reproducció del mapa urbà d'una ciutat o vila, completada amb un text amb notícies històric geogràfiques, i tot envoltat d'anuncis d'establiments comercials o industrials. (Montaner,) En el mapa de Granollers hi

figura excepcionalment, la font cartogràfica: “levantado por el arquitecto D. E. Mercader”. En total són 34 anuncis de fàbriques, petits industrials, botigues i magatzems i, fins i tot, una entitat cultural i de lleure com és el casino. (Vegeu fitxa cartogràfica 6 annex B)

Plano industrial y comercial de la villa de Granollers (1884), de J. Calvet i Boix, on es veuen les illes urbanitzades i les principals indústries.

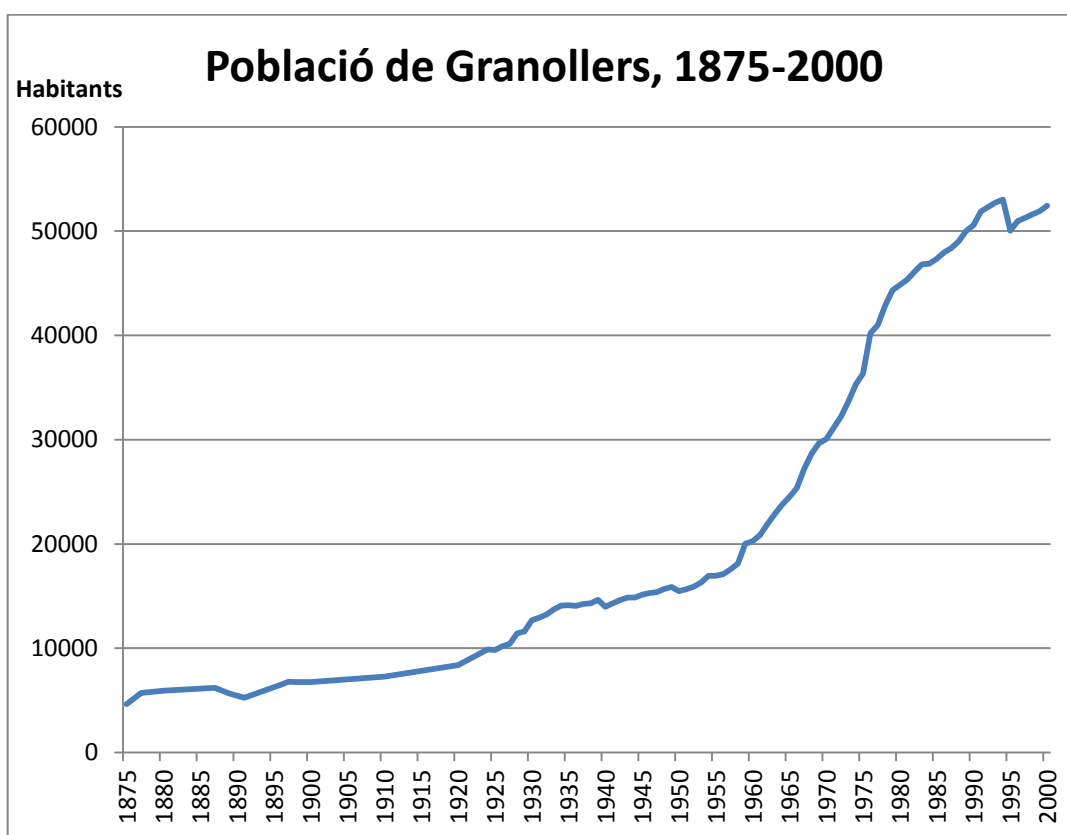
8. Del creixement urbà sense planificació (1945-1960) als primers polígons d'habitatge (1960-1975)

Granollers no va ser cap excepció i, com moltes altres ciutats catalanes, va rebre dues grans onades immigratòries a mitjan segle XX d'una manera improvisada i sense planificació. Aquest augment sobtat i sense previsió de la població va comportar l'aparició de barraques i cases autoconstruïdes en diferents indrets del municipi: als talussos de la via del tren, en terrenys propers a la riera...

El barraquisme, amb diverses formes, va ser pràcticament eliminat a inicis de la dècada del 60, però sí que han quedat cases autoconstruïdes fora dels planejaments oficials. Avui, els vestigis d'aquesta autoconstrucció són difícilment distingibles a causa de les reformes successives i de les alineacions que les han anat regularitzant. Hi ha dues zones dins del terme municipal de Granollers on resten alguns habitatges que es poden identificar com a autoconstruïts: el barri de la Font Verda, a tocar de la Torreta, avui ambdós totalment integrats al teixit urbà, i la segona, al barri de la Terra Alta i voltants de can Palet, entre la via

del tren de la línia R3 i el barri de la Terra Alta, on encara són visibles alguns grups de cases fora de qualsevol tipus d'alineació.

El 1945, amb la creació de l'Oficina Tècnica de la Comissió Superior d'Ordenació Provincial, començava una nova etapa en l'urbanisme institucional; el seu president, Manuel Baldrich Tibau, amb l'ajut del granollerí Josep M. Puchades, s'encarregà d'elaborar el primer pla d'ordenació urbanística de Granollers, un dels primers que es va fer a tot l'Estat. Tot i que es va redactar a finals de 1950 i va ser aprovat provisionalment el 1953, no es va arribar a aprovar definitivament mai. L'absència de normatives vigents al llarg de 15 anys va propiciar un creixement urbanístic poc planificat i de baixa qualitat, en un moment en què s'assolia un màxim en el creixement de la ciutat. El 1964 l'Ajuntament de Granollers redacta el seu primer pla general de Granollers, que s'aprovà quatre anys més tard, el 1968. (Homs, 1995)

Font: Idescat (2016)

Entre 1960 i 1975 Granollers, com moltes d'altres poblacions de les diferents corones metropolitanes, viu un sobtat augment del parc d'habitatges, conseqüència del fort augment demogràfic. És en aquesta època quan es configura la ciutat moderna, a remolc de les grans promocions immobiliàries. Cal assenyalar que a Granollers hi havia barraquisme, tant en construccions precàries com en forma troglodítica, als marges de la vora de la via del tren, en alguns carrers més allunyats (carrer Minetes), com a la llera del Congost; així, el 1954 es desallotjaven 75 coves – barraques situades entre els ponts de Cardedeu i de la Roca. Per tal pal·liar aquest problema, el 1959 l'Obra Sindical del Hogar decidí construir el primer polígon d'habitatges al marge esquerra del Congost. Pocs anys més tard, s'hi sumava una segona

promoció d'habitatge social al mateix indret; un conjunt que, malgrat que el nom oficial era el de “Grupo Victoria”, de seguida passà a anomenar-se “les cases barates”. Malgrat que l'habitatge no era un problema de principal ordre, les promocions de polígons d'habitatges es van anar succeint gairebé de manera continuada, de manera que es van poder avançar a donar resposta a l'arribada d'un nombre important d'immigrants entre 1950 i 1970. (Consejo Económico Sindical Provincial, 1969)

Principals promocions de polígons d'habitatges (1955-1988)

Nom de la promoció	Any/s	N. d'habitatges	Situació
Grup Primer de Maig	1956-1961	550	C/ Roger de Flor
Pisos de la Caixa (1)	1962	113	C/ Girona
Can Gili (Finsobe)	1965-1970	416	Ctra. de Caldes
Can Bassa	1971-74	494	Barri nou aïllat (Palou)
Fides (Ponent)	1973-76	600	C/ Ponent
Pisos de la Caixa (2)	1974-81	320	C/ Roger de Flor
Can Mònic (Ramón y Cajal)	1983	380	Entre la via del tren i la carretera, a tocar de les Franqueses
Tres Torres	1982-88	1732	Entre la ctra. del Masnou i el riu Congost
Font Verda	1988-91	405	Ctra. de la Roca

El Fotoplano de Granollers y sus alrededores, escala 1:2.000, de la C.E.T.F.A. (Compañía Española de Trabajos Fotogramétricos Aéreos) (1948) i plànol de la mateixa companyia de 1949

Les fotografies aèries, tot i no ser pròpiament documents cartogràfics, també s'hi poden incloure ja que reflecteixen la fesomia de la ciutat.

La Compañía Española de Trabajos Fotogramétricos Aéreos va ser la primera companyia aèria espanyola. Fundada l'any 1927 tres pioners de l'aviació espanyola: Julio Ruiz de Alda Miqueleiz (que també va ser un dels fundadors de la Falange Española), por José María Ansaldo Vejarano i Fernando Rein Loring, la principal activitat que feu va ser la fotografia aèria aplicada a la fotogrametria. Entre els seus treballs destaquen els realitzats per a l'Instituto Geográfico y Catastral entre 1945 i 1947 i el projecte d'execució del cadastre espanyol el 1956, 1967 i 1968.

L'anomenat “Fotoplano de Granollers y sus alrededores” és una sèrie de catorze fotografies, a escala 1:2.000, datades l'any 1948 i d'una gran nitidesa i qualitat. Abasta tot el terme municipal (amb algun forat) i se n'identifica perfectament la trama urbana, amb els edificis més importants i les principals vies de comunicació, així com els espais no urbanitzats: la llera del riu, els camps de conreu i les taques de bosc. (Vegeu fitxa cartogràfica 16 annex B)

9. L'etapa democràtica, el PGOU de 1984. La reconstrucció d'una ciutat democràtica

El 3 d'abril de 1979 se celebraren les primeres eleccions municipals després de la dictadura franquista. A Granollers, la força política més votada va ser el PSC i va ser elegit alcalde, Rafael Ballús Molina, que, com a primer alcalde de la recuperació democràtica, va dirigir el redreçament de l'Ajuntament en els àmbits dels serveis, de la participació, de l'organització interna, de l'economia i de l'urbanisme.

Ja que, la Llei del Sòl de 1976 havia obligat a una revisió preceptiva dels plans urbanístics municipals, Rafal Ballús impulsà la redacció i el desenvolupament del Pla General d'Ordenació Urbana. Tal i com ja es va fer el 1953, es va redactar un pla conjunt amb els municipis de Canovelles i les Franqueses del Vallès. L'any 1981 es fixaren els criteris generals i el 1984 s'aprovà el nou Pla General d'Ordenació Urbana dirigit per l'arquitecte Manuel de Torres Capell.

Aquest PGOU va facilitar un creixement harmònic de la ciutat i els espais necessaris per a la construcció d'habitatges i serveis. Es construïren o rehabilitaren nombrosos espais urbans (plaça de la Llibertat, rehabilitació de la Porxada, parc de Ponent, places i aparcaments a Can Gili, plaça Joan Oliver a Can Bassa, plaça del Lledoner, plaça de Sant Miquel) i equipaments (estació d'autobusos, centres cívics de Can Bassa i de Palou, residència Adolfo Montaña i pavelló del Congost); en l'àmbit cultural destacà l'aprovació de la construcció del Teatre Auditori i la rehabilitació d'una torre modernista com a seu del Museu de Ciències Naturals.

Els plànols del PGOU de 1984

Pel que fa al PGOU, modificava els horitzons del creixement urbà. Al nord, la urbanització es perllongava fins a la plaça de l'Ajuntament de les Franqueses del Vallès i al sud, el límit no es dibuixava fins a Can Bassa; a l'oest, es proposava l'expansió del barri del Lledoner, i a ponent, seguint l'eix del carrer Roger de Flor, sense arribar al riu Congost, que havia d'estar envoltat per un parc. A l'est, es proposava el creixement dels barris de l'Hospital i del passeig de la Muntanya, també amb un nou parc. Tot plegat, l'espai planejat sumava 687 ha. (Homs, 1995) (Vegeu fitxa cartogràfica 20 annex B)

Plànol dels usos del sòl, del PGOU de Granollers de 1984, dirigit per l'arquitecte Manuel Torres Capell

10. Espais verds i espais naturals protegits

Granollers sempre ha estat una ciutat mancada d'espais verds amplis. Quan l'any 1965 es va traslladar la via del tren des del carrer Girona fins al seu traçat actual, es va perdre l'oportunitat de mantenir l'anomenat parc de l'Estació (primer parc urbà de la ciutat) i es va dedicar l'espai a estacionament d'autobusos, taxis i cotxes (avui plaça de Barangé); per contra a l'altra banda del carrer, un cop enderrocada la fàbrica tèxtil Torras, es va guanyar un espai de 21.260 m² on s'hi va ubicar el parc urbà més gran de Granollers, el parc Torras Villà, inaugurat el 1974.

Els altres parcs urbans de més superfície són: el de la zona esportiva, el parc de Ponent, el parc del Puig de les Forques, el parc del Congost i el del Lledoner, el més recent de tots.

El PGOU de 1984 va preveure un total de 30,65 ha destinades a parcs, de les quals tan sols existien 3,28 ha en aquell moment.

Però els parcs urbans no són suficients per satisfer la demanda d'oci i de gaudi en espais verds, ni tampoc per garantir una bona qualitat ambiental; per això les ciutats necessiten un entorn amb amplis espais naturals i/o agraris ben gestionats.

Pel que fa als espais verds i agraris municipals, cal destacar alguns fets importants. L'espai agrari de Palou, amb 7,51 km², és l'àrea més important i ocupa poc més del 50 % del municipi.

L'any 2004 es va aprovar el Pla especial de protecció i gestió del patrimoni natural al terme municipal de Granollers, que inclou els catàlegs dels espais naturals d'interès municipal i dels elements botànics d'interès municipal.

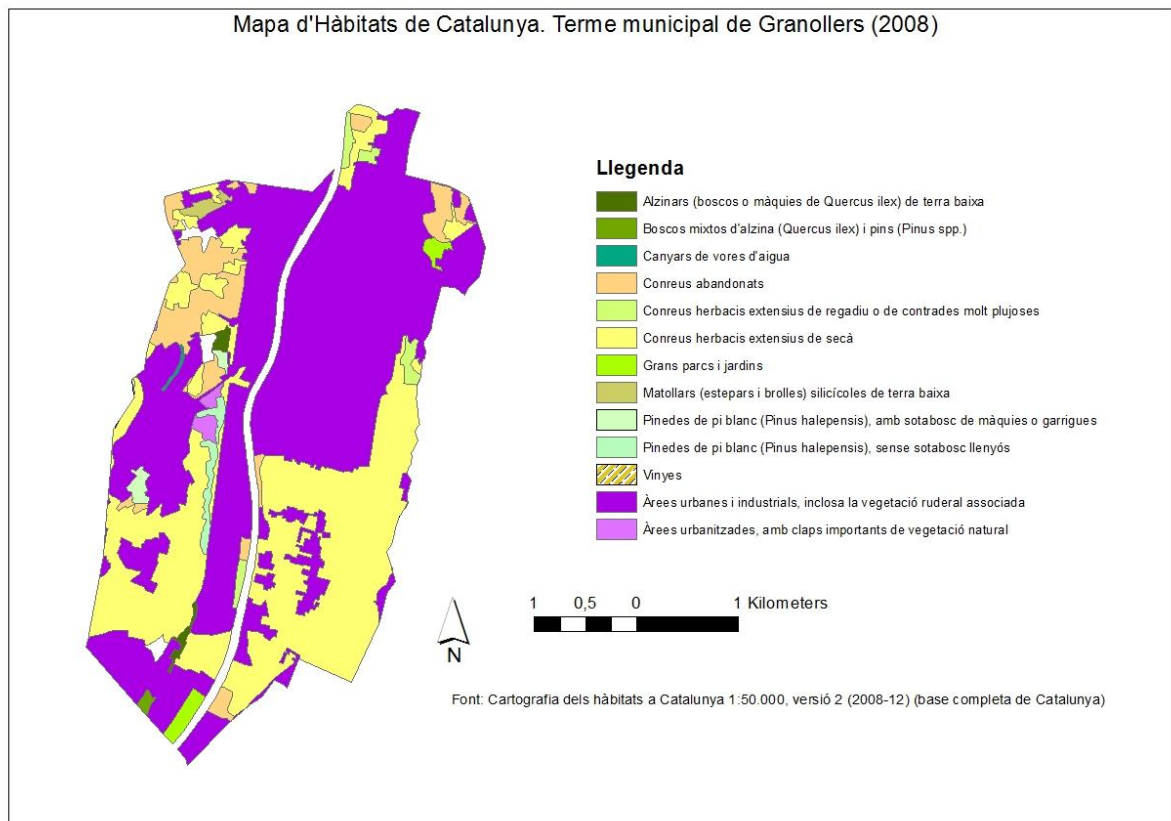
L'Espai Natural de can Cabanyes, inclòs a l'àrea Natura 2000, és una fita molt important en aquesta relació de fets. Can Cabanyes ocupa uns terrenys cedits com a zona verda pel parc industrial de Can Gordi - Can Català. La restauració ecològica d'aquests terrenys va ser impulsada per l'Ajuntament de Granollers i finançada pels Fons de Cohesió de la Unió Europea per clausurar l'antic abocador de residus de Palou, i recuperar l'entorn fluvial del riu Congost. Gràcies a la millora paisatgística i a la restauració ambiental, com ara la recuperació dels marges fluvials, la regeneració del bosc existent i la creació d'un aiguamoll artificial, s'ha pogut augmentar la diversitat d'ambients de l'espai de ribera. L'espai de Can Cabanyes constitueix un refugi per a la fauna d'ocells del riu Congost i per a la que colonitza l'aiguamoll que s'hi ha construït. Actualment ha esdevingut una zona de gran valor biològic i ja hi han estat detectades 86 espècies vegetals i 35 espècies d'ocells. (Ajuntament de Granollers, 2012)

L'any 2012 s'aprovaren les Directrius per a la conservació i la gestió del paisatge dels espais naturals de Granollers. Tots aquests documents consultats contenen propostes que es poden agrupar en quatre àmbits:

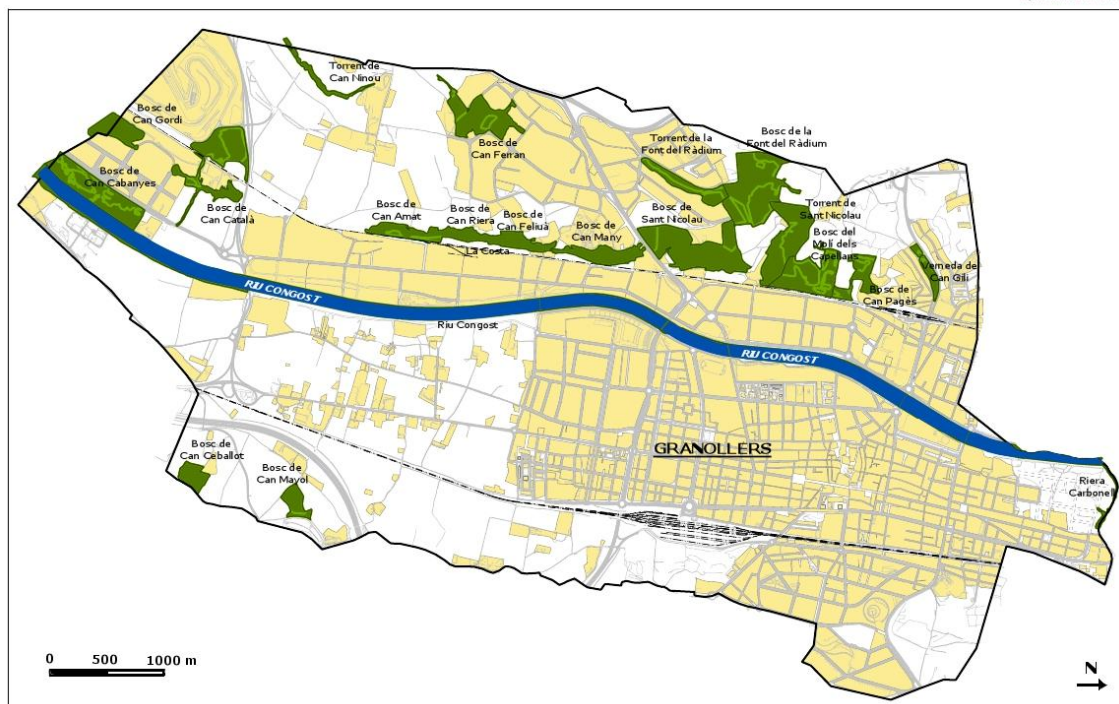
1. La preservació i millora del medi natural i del paisatge dels espais forestals i agraris i del riu Congost
2. El manteniment i restauració de la connectivitat ecològica i paisatgística de l'entorn de la ciutat
3. La creació, condicionament i manteniment d'una xarxa de camins i d'itineraris periurbans
4. La millora de la imatge de les entrades de la ciutat i de la franja de contacte entre la ciutat i l'entorn natural.

La visió més global la presenta el Pla d'Ordenació Urbanística Municipal (), ja que en l'article 1, Definició, àmbit territorial i naturalesa jurídica, estableix com a objectius del POUM "la preservació dels recursos naturals (recursos hídrics, sòl agrícola, biodiversitat i patrimoni natural) i la preservació dels valors paisatgístics, ecològics, arqueològics, històrics i culturals: permeabilització i desfragmentació del territori, conservació de la biodiversitat i patrimoni natural." (Ajuntament de Granollers, 2015)

El Mapa d'Hàbitats de Catalunya i el plànol dels Espais Naturals d'Interès Municipal (ENIM)

Espais Naturals d'Interès Municipal

(Vegeu fitxes cartogràfiques 21 i 22 annex B)

11. Conclusions

Els mapes són un reflex històric de la societat que els ha generat i mostren, directament o indirecta, el coneixement científic, la capacitat tecnològica, la relació amb el medi i l'organització política. Per aquesta raó, l'estudi de la cartografia d'un territori o d'una ciutat és una font imprescindible per poder comprendre la suma de voluntats, de poders i d'il·lusions que l'han transformat.

Lluny de ser objectes asèptics i objectius, els mapes són un producte del poder dominant, ja que requereixen uns mitjans necessaris que no són a l'abast de tothom i perquè en definitiva són una representació manipulada de la realitat. (Harley, 2010) Una manipulació que pot ser evident en la finalitat del mapa -mentre que el militar magnifica les muralles i les torres de defensa, l'agrimensor que treballa per al ministeri d'economia ressalta les línies imaginàries dels límits de les propietats- o més subtil en la manera que s'hi representen els elements auxiliars: el títol, la signatura, l'escala, la decoració...

Un dels objectius del present treball ha estat conèixer en profunditat la cartografia urbana de la ciutat de Granollers, inventariar-la, estudiar-la i fer-la *parlar* de l'evolució de les formes de la ciutat. Aquest objectiu s'ha aconseguit. D'altra banda, s'ha pogut constatar que les condicions de conservació d'aquests documents no sempre són les més adequades; a l'Arxiu Municipal de Granollers aquest fons mai no ha estat una prioritat i s'han trobat plànols dispersos i sense documentar.

La informació obtinguda del fons ha estat molt rica. En poc més de 150 anys la ciutat de Granollers ha passat de pràcticament no disposar de cap document cartogràfic a disposar-ne amb una cobertura completa i rigorosa a escala 1:200. La irrupció de les tecnologies de la informació i la comunicació ha accelerat i perfeccionat la confecció de mapes fins a un punt impensable fa uns anys.

Aquest extraordinari avenç tecnològic ha anat en paral·lel al creixement urbà de la ciutat i, amb els lògics salts en el temps, es pot resseguir fidelment.

12. Bibliografia

AJUNTAMENT DE GRANOLLERS (1989). "Densitat i qualitat d'obres a Granollers". *Diari de Barcelona*, 28 abril 1989, p. 27.

AJUNTAMENT DE GRANOLLERS (2007). *Pla de paisatge de Granollers / 2. Diagnosi paisatgística*. Inèdit. Consultat a (18/03/16):

http://www.granollers.cat/sites/default/files/antigues_d6/Pla_paisatge_Fase2.pdf

AJUNTAMENT DE GRANOLLERS (2012). *Informe mediambiental*. Text refós del POUM de Granollers que incorpora les prescripcions d'ofici de l'acord de la CTU de 28/09/2006. Inèdit. 218 p.

AJUNTAMENT DE GRANOLLERS (2015). *Palou 2015. Pla estratègic de Palou*. 42 p. Consultat a (3/06/16):

http://www.granollers.cat/sites/default/files/pagina/2015/04/01_pla_estrategic_de_palou_documento.pdf

ARRIZABALAGA, A.; PARDO, J.; SADURNÍ, J. (1984). *Els orígens de Granollers i del Vallès Oriental*. Granollers: Caixa d'Estalvis de Catalunya.

BARBANY, C.; CANTARELL, C. (2001). "El patrimoni històric i arquitectònic de Granollers". *Ponències* 2001: 77-104. Consultat a (15/02/16):

<http://www.raco.cat/index.php/Ponencies/article/view/70441/94226>

BERTRAN, J.; TARRAGÓ, M. (1996). "Síntesi estratigràfica del Vallès Oriental". *Lauro*, 11: 55-78.

CONDE, G.; MARTÍ, X. (1998). "L'entorn natural i el creixement urbà de Granollers". *Lauro. Revista del Museu de Granollers*, núm. 14, p. 33-40.

CONSEJO ECONÓMICO SINDICAL PROVINCIAL (1969). *Urbanismo, vivienda y asuntos locales*. Ponència al Consejo Económico Sindical del Vallés Oriental, Comarca de Granollers. Barcelona, 41 p.

COROMINAS AYALA, M. (1990). "El plànol parcel·lari del pla de Barcelona en els anys 1850-1859". A: *Història urbana del pla de Barcelona: actes del II Congrés d'Història de Barcelona, 6-7 desembre-IMH*, II, p.: 249-255.

DAINVILLE, F. (1986). *La cartographie, reflèt de l'histoire: recueil d'articles*. Ginebra, París: Slatkine.

DANTÍ, J. (2001). "Granollers, una vila amb places i porxos". *Lauro, revista del Museu de Granollers*, 2001: núm. 21, p.: 16-25.

ELLIOT, J. (1987). *The City Maps: Urban Mapping to 1900*. London: British Library.

ESTRADA, J. (1952). "Cómo nació el mercado de Granollers". Granollers: *Vallés*, 31 agost 1952, p. 49-50.

ESTRADA, J. (1955). *Síntesis arqueológica de Granollers y sus alrededores*. Granollers: Museu de Granollers.

ESTRADA, J. (1993). *Granollers a l'antiguitat*. Granollers: Edicions Vallès.

- FERNÁNDEZ-VILLACAÑAS, B.; MONTAGUD, E. (1995). "Els projectes de restauració ambiental i paisatgística a la conca del Besòs". *Lauro. Revista del Museu de Granollers*, 1995 núm.: 10, p.: 28-32.
- FLORENSA, A. (1961). "Cartografía local: planos de reforma interior de Barcelona". *Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona*, XXXIII, 19.
- FONTANA, J. (1988). "La fi de l'antic règim i la industrialització". In: *Història de Catalunya*. Pierre Vilar (dir). Barcelona: Edicions 62, vol. 5.
- GARCIA-PEY, E. (1990). *Recull onomàstic de Granollers: motius, topònims i nomenclatura*. (Estudis de Granollers i del Vallès Oriental; 3). Granollers: Ajuntament de Granollers.
- GENERALITAT DE CATALUNYA, SERVEI D'ARQUEOLOGIA (2004). *Atles d'arqueologia urbana de Granollers*. 2004.
- GRAU FERNÁNDEZ, R. (1979). "Les causes geogràfiques de la industrialització catalana. Notes a l'entorn d'una vella polèmica". *Aportacions en homenatge al geògraf Salvador Llobet*. Universitat de Barcelona.
- GRAU, R.; MONTANER, C. (eds.) (2015). *Estudis sobre la cartografia de Barcelona, del segle XVIII al XXI : els mapes d'una ciutat en expansió*. Topogràfic: 912(467.111)"17/20"
- HARLEY, J. B. (1988). "Els mapes, el saber i el poder", In: in: ALEGRE, P. (2010): *El mapa com a llenguatge geogràfic. Recull de reflexions contemporànies (s. XX)* Barcelona - Madrid: Institut d'Estudis Catalans - Instituto Geográfico Nacional; p. 45-89.
- HOMS COROMINES, J. (1991). "Granollers, un subcentre metropolità". *Revista de Geografia*, 31, núm. esp. dedicat a la memòria de Salvador Llobet, p.: 177-180. Consultat a (18/10/15): <http://www.raco.cat/index.php/TreballsSCGeografia/article/view/192006/257916>
- HOMS COROMINES, J. (1995). *Granollers: retalls d'història urbana*. Granollers: Revista del Vallès - Tarafa editora de publicaciones.
- ICGC (2006) *Mapa geològic de Catalunya 1:50.000*. Consultat a (12/02/16): http://www.igc.cat/web/ca/mapageol_bdgeologiques.html
- LLOBET, S. (1951). *Granollers, estudio geográfico e histórico*. Granollers: Ed. Alpina, 62 p. i plànol.
- LLOBET, S. (1958). "La indústria", dins: Solé Sabarís, L. (dir.): *Geografia de Catalunya*, Barcelona: Aedos, vol. I, p.: 519-560.
- LLOBET, S. (1986). "La formació del relleu i la funció de les aigües a Granollers", In: *Aproximació al medi natural i a la història de Granollers*, (Estudis de Granollers i del Vallès Oriental; 1). Granollers: Ajuntament de Granollers, p.: 15-19.
- DE MAS, D. (1981). *La geomorfologia del Vallès Oriental*. (Arxiu de la Secció de Ciències; LXII). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- MERCADO, M.; GONZÁLEZ, R.; ROJAS, A.; ENRICH, J.; CANTARELL, C. (2006). "Adoberia de Can Ginebreda (Granollers)". *III Congrés d'Arqueologia medieval i moderna a Catalunya*. Sabadell, abril 2006.

- MONTANER; M. C. (2010). *Aproximacions a la història de la cartografia de Barcelona*. Generalitat de Catalunya, Departament de Política Territorial i Obres Públiques.
- MUSEU DE GRANOLLERS (2001). *Granollers, espai, temps...* Museu de Granollers.
- PANAREDA, J. M. (coord.) (1982). *Fires i Mercats del Vallès Oriental*. Granollers: Obra Social de la Caixa.
- PARDO, J. (2002): "Josep Estrada, arqueòleg i historiador". *Lauro, Revista del Museu de Granollers*, núm. 22-23, pàg.: 61-74.
- PELLICÉ, A. (1992). *Climatologia de Granollers. L'estació meteorològica de Granollers 1950-1991*. (Treballs del MDG-CCNN; 2). Granollers: Museu de Granollers.
- LA PUBLICIDAD (5/9/1919). "La Villa de Granollers", pàg. 7.
- SEGARRA I TRIAS, F. (1996). *Barcelona, ciutat de transició (1848-1868). El projecte urbà a través dels treballs de l'arquitecte Miquel Garriga i Roca*. Barcelona: IEC.
- TORRES CAPELL, M.; LLOBET, J.; PUIG, J. (1985). Inicis de la urbanística municipal de Barcelona: mostra del fons municipal de projectes d'urbanisme (1750-1930). Ajuntament de Barcelona, Corporació Metropolitana de Barcelona.
- EL VALLÉS (1922): "Granollers"
- LA VEU DE CATALUNYA (4/9/1920). "Viles de Catalunya: Granollers", pàg. 5.
- LA VEU DE CATALUNYA (2/9/1922). "Ciutats de Catalunya: Granollers", pàg. 13.
- SESÉ, J. (1987a). *El creixement industrial. Granollers al segle. XIX*. (Coneguem Granollers; 2). Granollers: Ajuntament de Granollers.
- SESÉ, J. (1987b). *Les Muralles. La Vila medieval*. (Coneguem Granollers; 3). Granollers: Ajuntament de Granollers.
- TINTÓ, L. (ed.) (2002) *Bibliografia del Vallès Oriental*.
- VARIS (1992). "Monogràfic d'homenatge al geògraf Salvador Llobet". *Lauro. Revista del Museu de Granollers*.
- VILA, P. (1930). *El Vallès, assaig geogràfic*. Barcelona: La Casa del Vallès.
- VILA, P. (1932). "Assaig d'una localització de les indústries antigues a Catalunya", a: *Estudis Universitaris Catalans*, XVII, p.: 50-64.
- VILÀ I VALENTÍ, J. (1960). "El origen de la indústria catalana moderna", a: *Estudios Geográficos*, XXI, p.: 5-40.
- VILAR, P. (1964). *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, vol. I "El Medi natural". Barcelona: Edicions 62.
- VIMUGRASA (1978). *Memoria de Viviendas Municipales de Granollers 1969-1978*. Granollers, 1978. 70 p.

ANNEXOS 1. Biografies

A.1. Salvador Llobet Reverter (Granollers, 1908-1991)

Salvador Llobet va ser un geògraf inquiet i molt actiu, tant en el seu vessant d'investigador, com a docent i com a ciutadà de Granollers. Va haver d'abandonar l'escola de ben petit per posar-se a treballar i a guanyar un jornal, a la finca agrícola familiar, primer, i a la construcció, després. Tot i haver abandonat els estudis bàsics, Salvador Llobet va incorporar-se a l'excursionisme de jove, i amb uns companys va fundar l'Agrupació Excursionista de Granollers, a través de la qual va descobrir la geografia i la història. Des d'aquesta entitat va organitzar un curs d'introducció a la geografia que va impartir Pau Vila i va promoure l'excursionisme científic.

S'incorpora als estudis de batxillerat i a la universitat, després; amb 34 anys es matricula a la Universitat de Saragossa (a la Universitat de Barcelona s'impedeix l'accés sense dedicació exclusiva). El seu caràcter curiós, perseverant i amb una clara vocació per la recerca el va portar seguidament cap al camp acadèmic. L'any 1944 acaba el doctorat amb la seva tesi *El medio y la vida en el Montseny*, la primera d'una universitat espanyola inspirada en la geografia regional francesa. Durant alguns anys va combinar la feina d'investigador a l'Institut Juan Sebastian Elcano (CSIC) i les suplències de professorat a la Universitat de Barcelona i a l'escola de segon ensenyament de Granollers.

A Granollers va fundar el Centre d'Estudis de Granollers, a partir de l'Associació d'Antics Alumnes de l'Institut d'Ensenyament Secundari, aquest centre va aglutinar un bon nombre d'estudiosos locals i va facilitar l'edició de diversos treballs.

A Granollers, juntament amb l'arqueòleg Josep Estrada, van fer una vasta feina de recopilar dades de fonts diverses per tal de resseguir la geografia urbana de Granollers, des dels seus inicis fins a l'actualitat.

A banda de la seva tasca docent, Llobet també va tenir un paper important en la geografia urbana contemporània ja que formà part de la Comissió Provincial d'Urbanisme de Barcelona, on entre altres temes, s'implicà en la política de protecció d'espais naturals.

Un altre aspecte rellevant de la seva tasca va ser com a editor de cartografia. El 1946 va crear l'Editorial Alpina, juntament amb Noel Llopis, Xavier Coll i Josep Maria Puchades. Tot i que l'Alpina va començar publicant guies i monografies, es va anar especialitzant en cartografia, especialment excursionista.

Salvador Llobet, a més d'emprendre diversos estudis sobre Granollers, va ser l'impulsor de diverses iniciatives en el camp dels estudis locals i comarcals i de la cultura, en general. Va formar part del grup fundador de l'Associació d'Antics Alumnes d'Ensenyament Secundari de Granollers, que anys més tard esdevindria l'Associació Cultural de Granollers, una de les entitats més actives actualment.

[Text extret dels articles de F. Roma, A. Gómez, *et al.* a la monografia d'homenatge al geògraf Salvador Llobet de *Lauro, Revista del Museu de Granollers*, núm. 3, 1992]

A.2. Josep Estrada i Garriga (Granollers, 1912 – 2001)

Josep Estrada va ser un dels historiadors més rellevants de Granollers del segle XX i un nom de referència de l'arqueologia de camp de Catalunya. Pioner de l'arqueologia del Vallès Oriental, un dels principals historiadors de Granollers, fou també mestre de generacions d'investigadors i estudiosos. La figura de Josep Estrada i Garriga és per si mateixa un element destacat de la història cultural del nostre país.

Josep Estrada va néixer al carrer de Corró, ben a prop de la Porxada. Fill d'una família humil, va combinar des de ben petit el treball amb l'estudi. El seu caràcter, des de ben petit, va estar marcat per l'esforç i la perseverança. Ben aviat demostrà una curiositat inusual per la història i l'arqueologia i per interpretar la història de Granollers i de la comarca.

L'any 1928, amb Josep M. Puchades, enginyer i cartògraf, i Francesc Serra, pintor, es dediquen a ordenar i classificar la documentació històrica del mas Arenes de Valldoríolf, fet que suposà una primera immersió en la pràctica de la recerca històrica. A l'Agrupació Excursionista de Granollers coneix Salvador Llobet, qui insistí i animà Josep Estrada a dedicar-se a l'arqueologia.

Va estudiar pèrit mercantil a l'Escola de Comerç de Barcelona i, després, a l'Escola de Funcionaris de la Generalitat. L'any 1936 fou nomenat secretari de l'Ajuntament de la Força del Vallès (Sant Pere de Vilamajor), tasca que va desenvolupar fins a l'esclat de la Guerra el mateix any. Del 36 al 41 va patir les terribles conseqüències del front, l'exili i la postguerra (va romandre en tres camps de concentració).

El 1942 Josep Estrada torna a Granollers, el mateix any que Salvador Llobet documenta les primeres restes romanes de la ciutat. L'any 1944, ell i Feli Miyares, esposa i companya del despatx professional, fan una primera gran troballa: el dolmen de can Planes, a la Roca del Vallès. A partir d'aquell moment, reprèn la seva recerca arqueològica i l'activitat social, es farà càrrec del butlletí de l'Agrupació Excursionista de Granollers.

L'activitat de Josep Estrada en el camp de l'arqueologia va ser molt intensa i fructífera; malgrat que s'hi dedicà com a afeccionat, prospectà el territori i documentà les seves troballes amb una sistemàtica metodològica acurada i rigorosa. La llista de troballes i estudis és molt llarga: el conjunt megalític de can Gol (la Roca del Vallès), el dolmen del Trull (Vilanova del Vallès), les pintures rupestres de la Pedra de les Orenetes (la Roca del Vallès) –les primeres en ser documentades a la província de Barcelona–, teules romanes al mur de la rectoria de Granollers, els mosaics romans al patí de l'antiga presó de Granollers –que van ser recuperats amb una tècnica nova similar a la utilitzada per extreure les pintures romàniques de la Vall de Boí... Fins arribar l'any 1995, quan documentà les troballes de la necròpolis romana d'incineració de can Trullàs, a Granollers. Els orígens romans de Granollers havien quedat demostrats.

La dimensió científica de Josep Estrada és igualment vasta, fruit, per una banda, d'una dedicació constant al llarg de cinquanta anys, i, per una altra, de la seva intel·ligència i clarividència.

[Text extret de l'article de Jordi Pardo: "Josep Estrada, arqueòleg i historiador". *Lauro, Revista del Museu de Granollers*, núm. 22-23, 2002, pàg.: 61-74.]

A.3. Josep M. Puchades i Benito (Granollers, 1913 – Barcelona, 1982)

Josep Ma. Puchades Benito nasqué a Granollers el 1913, ciutat on realitzà els seus estudis primaris i on es desvetllà el seu interès per la geografia. Aquesta afecció el menà a col·laborar amb Pau Vila -de qui havia d'esdevenir amic personal-, en els treballs de la Ponència per a la Divisió Territorial de Catalunya.

Després de la Guerra Civil, es llicencià com a enginyer industrial per la Universitat de Barcelona, on es doctorà el 1965. En acabar els estudis, Puchades començà una gran diversitat d'activitats professionals, l'èxit econòmic de les quals li permeté d'exercir el mecenatge en el camp editorial i a la Societat Catalana de Geografia.

Com a enginyer, combinà la docència a l'Escola d'Enginyers Industrials i al Departament de Geografia de la UB amb la gestió en l'àmbit dels serveis i del planejament territorial. En aquest darrer camp, cal destacar la seva participació, sota la direcció de l'arquitecte Manuel Baldrich, en la "Comisión Provincial de Urbanismo, Arquitectura y Vivienda de Barcelona", que redactà, el 1953 el Plan general de Ordenación de Granollers, dins del Plan de Ordenación de la Provincia de Barcelona (1959), on es proposà una estructura comarcal que reproduïa les demarcacions del 1936; i, també, la seva intervenció en l'Equip Director de la Comissió Tècnica de Revisió del Pla Comarcal, que, el 1966, enllestí el Pla Director de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

Com a cartògraf i editor, Josep M. Puchades donà un gran impuls a les editorials Alpina i Montblanc, de la darrera de les quals era, a més, l'amo: aixecà o publicà mapes, edità guies i llibres de caire geogràfic o excursionista. No obstant això, el que més reconeixement com a cartògraf li proporcionà, fou la direcció del Servei Cartogràfic de la Diputació de Barcelona, càrrec que exercí des del 1958 fins a la seva jubilació, el 1978. Sota la seva direcció, el 1974, s'edità el Mapa de Catalunya a escala 1:200.000, concebut com l'actualització del que el 1936 féu la Generalitat de Catalunya; fins el 1982, aquest mapa de Catalunya fou l'únic amb caràcter oficial. Val a dir que com a director del Servei Cartogràfic de la Diputació de Barcelona, arribà a crear escola, alguns dels deixebles de la qual són avui a l'Institut Cartogràfic de Catalunya.

Amb el retorn de l'exili de Pau Vila el 1961, Josep M. Puchades, que hi mantenia ja una ferma amistat, esdevingué un membre molt actiu de la Societat Catalana de Geografia; hi pronuncià diverses conferències, moltes d'elles relacionades amb la cartografia. Josep M. Puchades, conscient de la important mancança que significava que els geògrafs no comptessin amb cap revista especialitzada escrita en català -les dificultats polítiques i econòmiques derivades d'una actuació clandestina i la pròpia manca de recursos de la Societat ho havien impedit durant molts anys- volgué dotar la Societat Catalana de Geografia d'un òrgan d'expressió, on publicar els treballs dels seus membres i amics (...). Per això, Josep M. Puchades esdevingué editor i mecenes de la Revista Catalana de Geografia, publicació de periodicitat trimestral, que arribà als divuit números, en vuit volums, fins el 1982, any en què la seva sobtada mort deixà la Societat temporalment òrfena de publicacions.

[Text extret d'Enric Bertran, publicat el 1982, al directori de socis i de sòcies de la pàgina web de la Societat Catalana de Geografia, <http://scg.iec.cat/Scg7/Scg72/S720033a.htm> Consultat el 21/05/2016]

A.4. Josep Homs i Corominas (Granollers, 1954 - 1997)

Josep Homs va néixer a Granollers el dia 15 de maig de 1954. Completats els estudis secundaris passà a la Universitat de Barcelona. Allà obtingué el títol de mestre (l'any 1982) i es llicencià en Geografia (el 1984). De molt jove ja, fins i tot abans de completar la seva formació, començà a treballar en les dues línies que caracteritzaren la seva trajectòria professional: la docència a l'Escola Municipal de Treball i els estudis sobre la realitat de Granollers. Homs començà a col·laborar amb l'Escola Municipal de Treball Institut Politècnic de Granollers el 1974, quan tot just tenia 20 anys. Hi exercí de professor de Geografia i Història i, entre 1980 i 1984, en fou el cap d'estudis. En el cos docent de l'Escola coincidí amb alguns dels principals protagonistes de la vida política i ciutadana granollerina dels anys vuitanta i noranta, com Josep Pujadas, Josep Mayoral o Albert Camps. La relació i identificació de Josep Homs amb aquesta institució, tan important en la vida cultural i econòmica de Granollers, es perllongà per més de dues dècades. No és estrany doncs que l'any 1995, en celebrar el 75è aniversari de l'Escola, Homs en fos un dels principals animadors: com a organitzador de l'exposició commemorativa al Museu de Granollers i com autor d'una història del centre. El volum, publicat per l'Ajuntament de Granollers amb el títol *Escola Municipal de Treball Granollers 1920-1995, 75 anys d'història*, aparegué l'any abans de la seva mort. Paral·lelament a la seva dedicació docent, Josep Homs desenvolupà una intensa activitat d'estudis de la geografia i l'urbanisme de Granollers i del Vallès. D'ençà mitjans dels anys setanta participà incessantment en diverses publicacions de la comarca, on sovint mantingué col·laboracions fixes: *El Correo Catalán: Vallés especial* (1975-1976), *Comarca al dia* (1976-1977), *L'ocellot* (1983-1984), *El 9 Nou* (1989-1995), *Revista del Vallès* (1993-1995). En aquesta darrera tingué durant un llarg període la rúbrica setmanal "Retalls d'història urbana", els articles de la qual van ser aplegats en un volum (*Granollers, retalls d'història urbana*, Granollers, Tarafa, 1995).

Al costat d'aquestes col·laboracions de premsa, Homs publicà un bon nombre d'articles i contribucions en obres col·lectives de caràcter tècnic o disciplinar, on analitza una i altra vegada l'evolució geogràfica i urbanística de Granollers, les seves relacions comarcals i la seva progressiva integració metropolitana. D'ençà l'any 1990 col·laborava formalment amb l'Ajuntament de Granollers, tot coordinant i redactant treballs i publicacions. El 1993 passà al Consell Comarcal de Vallès Oriental on coordinà, entre d'altres, els treballs d'elaboració del Pla d'Actuació Comarcal. Finalment, el mes de setembre de 1996 fou nomenat per l'Ajuntament de Granollers Director del "Pla Estratègic Granollers, segle XX". Era aquesta l'activitat que, amb la seva habitual dedicació i entusiasme, exercí en els darrers mesos, fins que a començaments de març de 1997 una malaltia coronària se l'endugué.

Josep Homs fou un geògraf compromès, que estimà la seva ciutat i maldà per millorar-la. Els qui el conegueren el recorden per la seva actitud alhora exigent i considerada, entusiasta i experta.

[Text d'Oriol Nel·lo, publicat el 1997, al directori de socis i de sòcies de la pàgina web de la Societat Catalana de Geografia, <http://scg.iec.cat/Scg7/Scg72/S720461a.htm> Consultat el 20/05/2016]

ANNEX B. Fitxes cartogràfiques

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 001

Títol del mapa: Villa y Cabeza de Partido de Granollers, Jurisdicción de Mataró

Tipus: parcel·lari **Escala:** 1:1.250

Editat i realitzat per: Ajuntament de Granollers (?)

Miquel Garriga i Roca (arquitect.), Josep Francesc Soler

Any: 1851 **Mides:** 88,5x73 cm

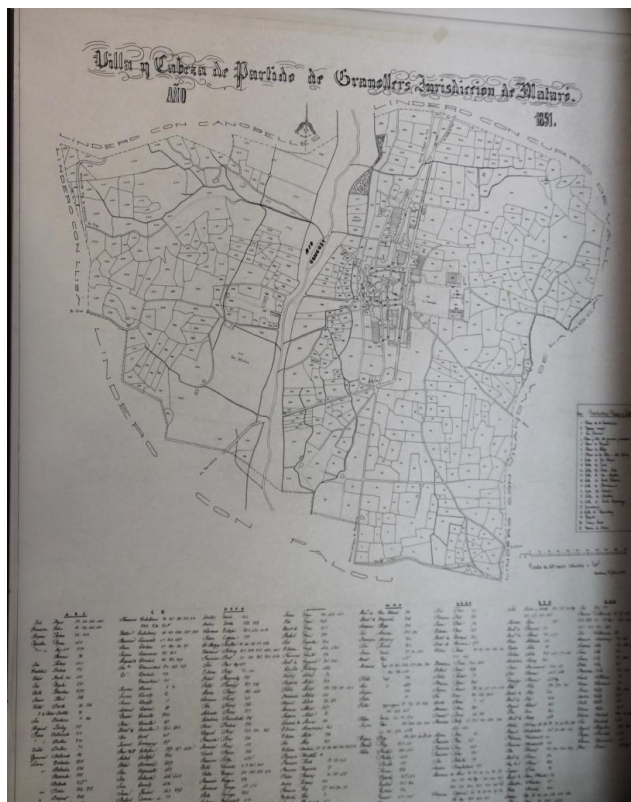
Localització original: Hemeroteca Municipal

Projecció: **Coordenades:**

Impressió:

Colors: no

NOTES: Conté parcel·lari numerat i relació de propietaris. També conté una breu nota: "Noticias históricas, estadísticas y de localidad de la villa de Granollers". Original en mal estat. Reproduït per Enric Garcia-Pey en paper vegetal l'any 1984.

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 002

Títol del mapa: Población de Granollers

Tipus: planimètric **Escala:** 1:2.250

Editat i realitzat per: Juan Soler Mestres, arquitecte

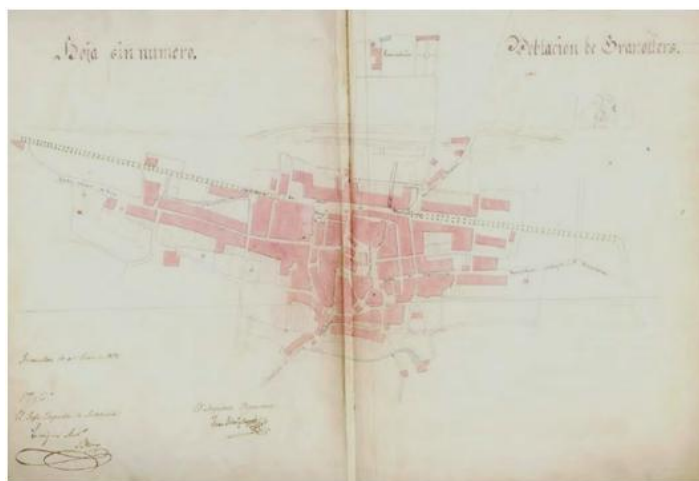
Any: 1852 **Mides:** 60x44 cm

Localització original: Arxiu Municipal de Granollers

Projecció: **Coordenades:**

Impressió: **Colors:** 1 tinta

NOTES: Plànol parcel·lari datat del 10 de gener de 1852. "Visto bueno: Enrique Antonio Bueno (?). Jefe inspector de Estadística". Conté plànols parcials: Secció A, full 1; Secció B, fulls 1-2; Secció C, fulls 1-2 i Secció D, fulls 1-2.

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 003

Títol del mapa: Plano iconográfico general de la villa de Granollers

Tipus: planimètric **Escala:** 1:1.250

Editat i realitzat per:

Any: 1855 **Mides:** 121,5x74,5 cm

Localització original: Biblioteca Can Pedrals (Granollers)

Projecció: **Coordenades:**

Impressió: **Colors:** no

NOTES: Conté una breu nota: "Noticias históricas estadísticas y de localidad de la villa de Granollers". Reproduit per E. G. P. En paper vegetal l'any 1984. Original a la biblioteca de Can Pedrals.

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 004

Títol del mapa: Proyecto de un Ferro Carril de Granollers a S. Juan de las Abadesas (detall)

Tipus: planimètric i topogràfic

Escala: 1:5.000

Editat i realitzat per: MZA, dibuix d'Idelfons Cerdà

Any: 1865 **Mides (totals):** 98,8x60,5 cm

Localització original: ICC

Projecció: **Coordenades:**

Format i resolució: JPG, 300 ppi

Colors: 3 tintes

NOTES: Original a l' ICC. 1a hoja

Títol del full: Plano parcial en escala 1 por 5000 1a hoja kilómetros 1, 2, 3, 4 y 5

Font: Mapes de Catalunya (s. XVII-XX),

<http://cartotecadigital.icc.cat/cdm/compoundobject/collection/catalunya/id/1951/rec/2>

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 005

Títol del mapa: Croquis de la villa de Granollers y sus defensas

Tipus: planimètric i topogràfic **Escala:** 1:2.000

Editat i realitzat per: Cuerpo de Ingenieros del Ejército, Dirección Subinspección de Cataluña.
Hipólito Rojí, comandante capitán de ingenieros

Any: 1875 **Mides:** 86x78 cm

Localització original: Hemeroteca Municipal

Projecció: **Coordenades:**

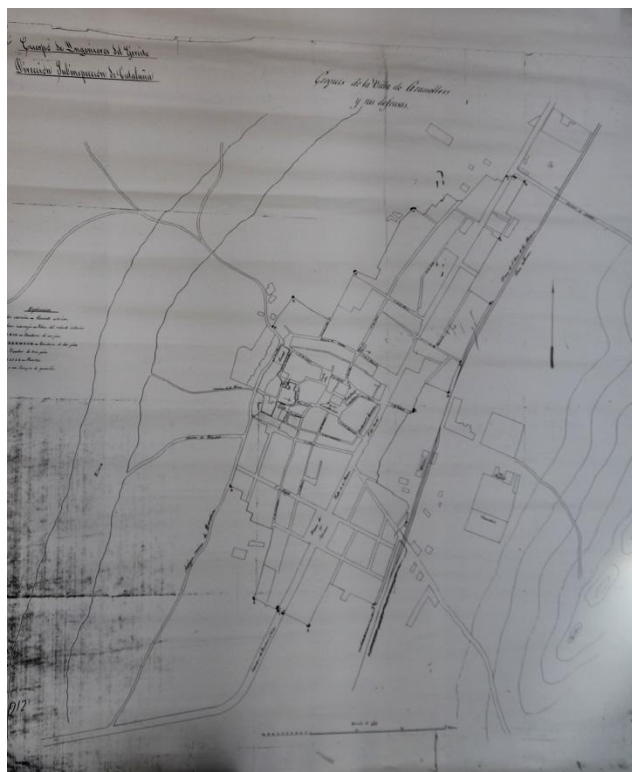
Impressió:

Colors: la còpia, no (l'original sí té colors)

NOTES: Reproduït per Enric Garcia-Pey en paper vegetal l'any 1984. A la llegenda diu: "En carmín -

"Explicación: Color carmín = Recinto exterior; Idem naranja = Idem del reducto interior; A.F.G.I.S. =

Tambores de un piso; B.C.D.E.H.M.N.O.R. = Tambores de dos pisos; L. = Tambor de tres pisos; 1.2.3.4.5.6.7. = Puertas; a.b.c. = Cuerpos de guardia". Barcelona, 26 de Abril de 1875.

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 006

Títol del mapa: Plano industrial y comercial de la villa de Granollers

Tipus: planimètric **Escala:** 1:1.250

Editat i realitzat per: Publicat per J. Calvet i "levantado por el arquitecto D. E. Mercader"

Any: 1884 **Mides:** 90x65 cm

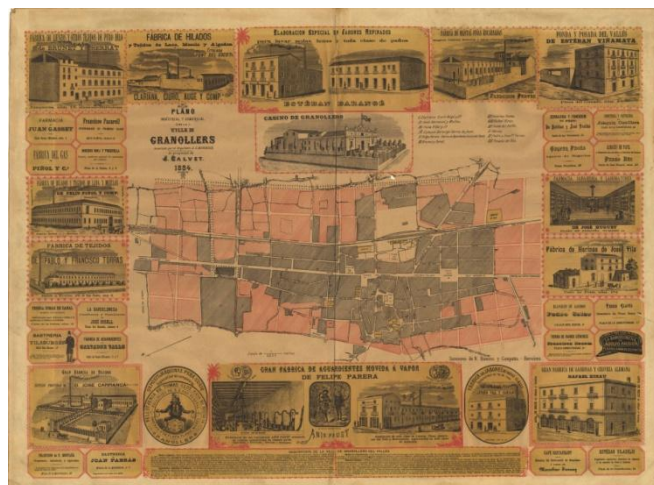
Localització original: Arxiu Mpal. Granollers i ICGC

Projecció:

Coordenades:

Impressió: **Colors:** 3 tintes

NOTES: Plànol amb les indústries més importants i una orla d'anuncis publicitaris.

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 007

Títol del mapa: Plànol anomenat de Mariner

Tipus: planimètric **Escala:** 1:300

Editat i realitzat per:

Any: 1891 **Mides:** 109x51,5 cm

Localització original: Arxiu Mpal. de Granollers

Projecció: **Coordenades:**

Impressió: **Colors:** no

NOTES: Plànol anomenat Mariner, reproduït de l'original de l'any 1891 a E 1:300, amb alineacions dels arquitectes Mariné d'aquesta data i de Raspall, de 1912

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 008

Títol del mapa: Vila de Granollers (Barcelona),
copia del plano propietat del Ajuntament

Tipus: planimètric **Escala:** 1:2.000

Editat i realitzat per: Jaume Almera;
Eduard Brossa; Diputació de Barcelona

Any: 1908 **Mides:** 87 x 57 cm

Localització original: Cartoteca de l'ICGC

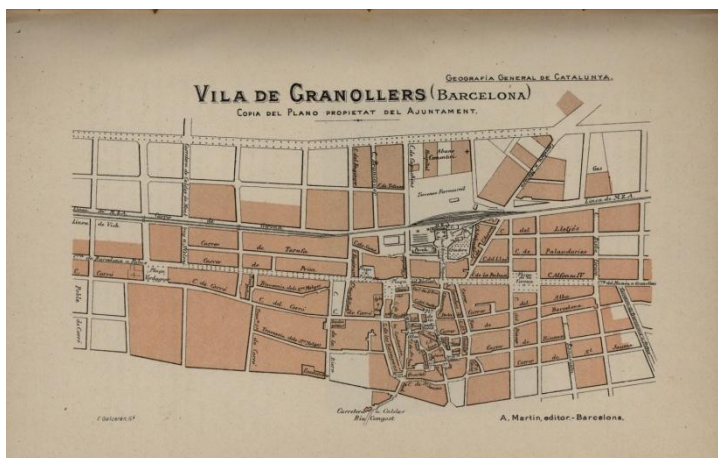
Projecció: **Coordenades:**

Impressió:

Colors: sí

NOTES: Imatge JPG, 150 dpi

Font: Mapes de Catalunya (s. XVII-XX), <http://cartotecadigital.icgc.cat>

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 009

Títol del mapa: Mapa geològic y topogràfic de la provincia de Barcelona: región quinta o del Montseny, Vallés i litoral detallada / geologia por... D. Jaime Almera; topografía por Eduardo Brossa; gravado por E. Brossa

Tipus: geològic **Escala:** 1:40.000

Editat i realitzat per: Jaume Almera; Eduard Brossa; Diputació de Barcelona

Any: 1913 **Mides:** 87 x 57 cm

Localització original: Cartoteca de l'ICGC

Projecció: **Coordenades:**

Impressió:

Colors: sí

NOTES: Imatge JPG, 150 dpi

Font: Mapes de Catalunya (s. XVII-XX), <http://cartotecadigital.icgc.cat>

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 010

Títol del mapa: Provincia de Bracelona
Término de Granollers

Tipus: planimètric **Escala:** 1:2.500

Editat i realitzat per:

Any: 1914 **Mides:** 87 x 57 cm

Localització original: Cartoteca de l'ICGC

Projecció: **Coordenades:**

Impressió:

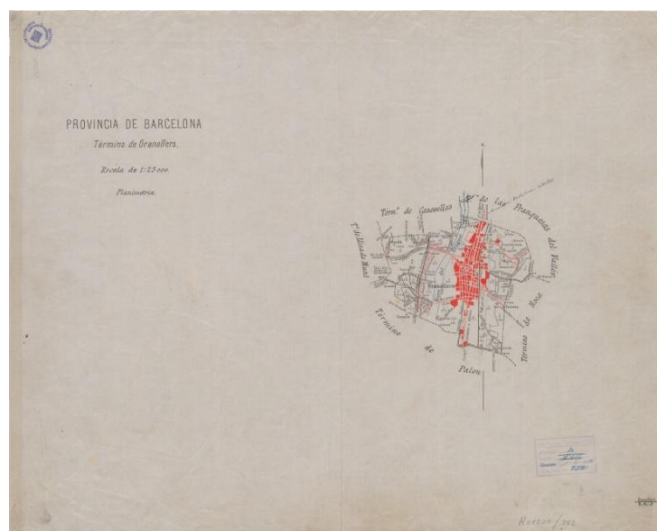
Colors: sí

NOTES: Còpia manuscrita d'una de les minutes de més de quatre-cents municipis de Catalunya a

escala 1:2.500 corresponents a l'aixecament del Mapa de España 1: 50.000. Les còpies a mà les va encarregar entre 1914 i 1936 el Servei Geogràfic de la Mancomunitat de Catalunya, per a utilitzar-les com a base del Mapa Geogràfic de Catalunya a 1:10.000

Font: Mapes de Catalunya (s. XVII-XX),

<http://icc.georeferencer.com/map/snoxkNjQyxSSo69bnfeGXT/201205311013-MJAoWh/>

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 011

Títol del mapa: Granollers

Tipus: Fotografia aèria oblíqua **Escala:** -

Editat i realitzat per: Gaspar i Serra, Josep

Any: 1929

Mides: cm

Localització original: Cartoteca de l'ICGC

Projecció:

Coordenades:

Impressió:

Colors: no

NOTES: Conté els topònims dels carrers i d'alguns dels edificis principals

Font: Mapes de Catalunya (s. XVII-XX),

<http://cartotecadigital.icc.cat/cdm/ref/collection/gaspar/id/37>

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 012

Títol del mapa: Granollers, plano de la ciudad
Término de Granollers

Tipus: planimètric

Escala: 1:10.000

Editat i realitzat per:

Any: 1930 aprox.

Mides: 33x20 cm

Localització original: Cartoteca de l'ICGC

Projecció:

Coordenades:

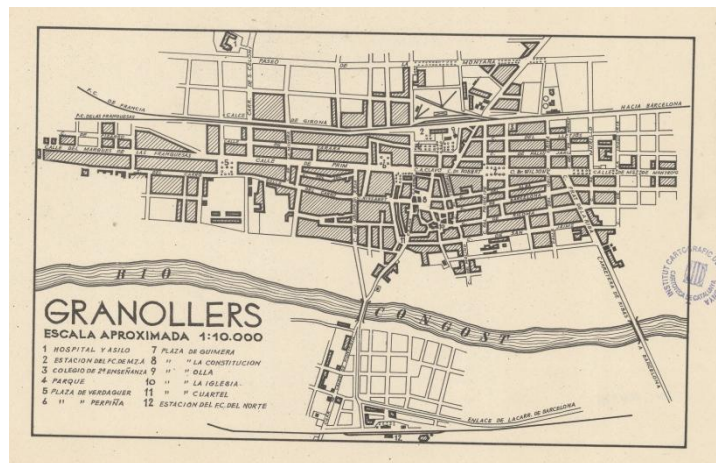
Impressió:

Colors: no

NOTES: Conté topònims de carrers i d'alguns dels edificis principals

Font: Mapes de Catalunya (s. XVII-XX),

<http://icc.georeferencer.com/map/OKLxxggWpULo3RLv6NINR/201206011446-MnyM82/>

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 013

Títol del mapa: Granollers des de Llevant

Tipus: Fotografia **Escala:** -

Editat i realitzat per: Editorial Fotografia Cuyá

Any: anys 30 s.XX **Mides:** 9x14 cm

Localització original: Cartoteca de l'ICGC

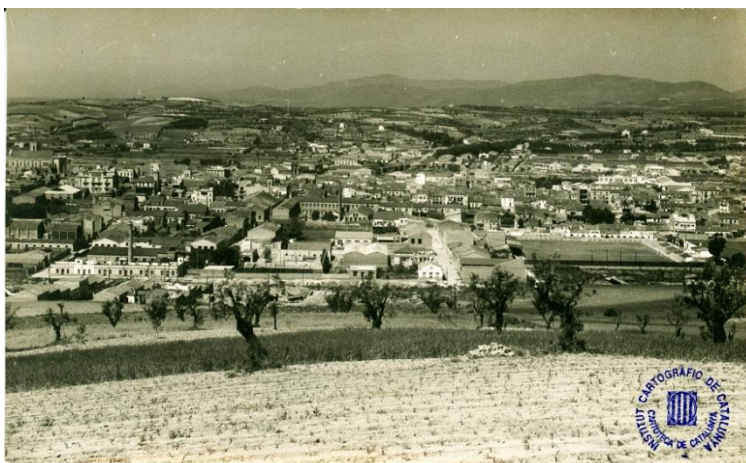
Projecció: **Coordenades:**

Impressió: **Colors:** no

NOTES: Granollers des de la serra de Llevant

Font: ICGC, Fons fotogràfic Pau Vila,

<http://cartotecadigital.icc.cat/cdm/singleitem/collection/pauvila/id/1/rec/1>

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 014

Títol del mapa: Pla de Granollers

Tipus: planimètric **Escala:** 1:4.000

Editat i realitzat per: Ajuntament de Granollers

Any: 1935 **Mides:** 80x63 cm

Localització original: Arxiu Municipal de Granollers

Projecció: **Coordenades:**

Impressió: **Colors:** no

NOTES: Plànol TM de Granollers, sense Palou. En català. Amb timbre oficial i segell de l'Ajuntament.

A sota l'escala diu "Aproximadament". També hi figura el nord magnètic

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 015

Títol del mapa: Ciudad de Granollers

Tipus: planimètric **Escala:** 1:5.000

Editat i realitzat per: Editorial Alpina

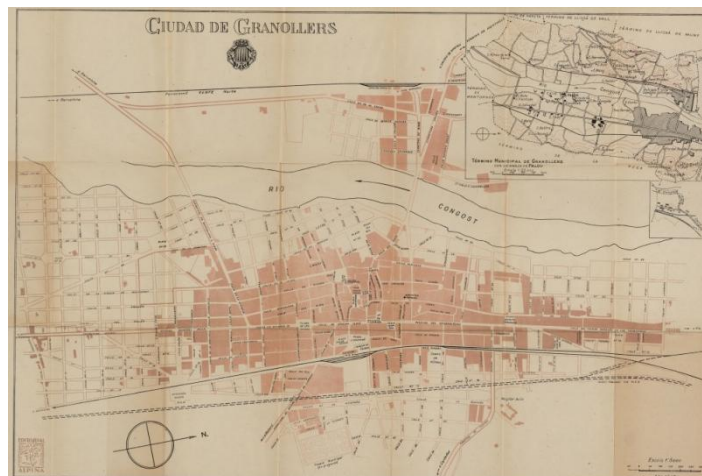
Any: 1947 **Mides:** 9x14 cm

Localització original: ICGC

Projecció: **Coordenades:**

Impressió: Ed. Alpina **Colors:** 2 tintes

NOTES: 1 Mapa que conté 1 finestra: Término municipal de Granollers con su anejo Palou, 1: 25.000 (21 x 23 cm)

Font: ICGC, Mapes de Catalunya,

<http://cartotecadigital.icc.cat/cdm/singleitem/collection/catalunya/id/3061/rec/11>

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 016

Títol del mapa: Fotoplano de Granollers y sus alrededores

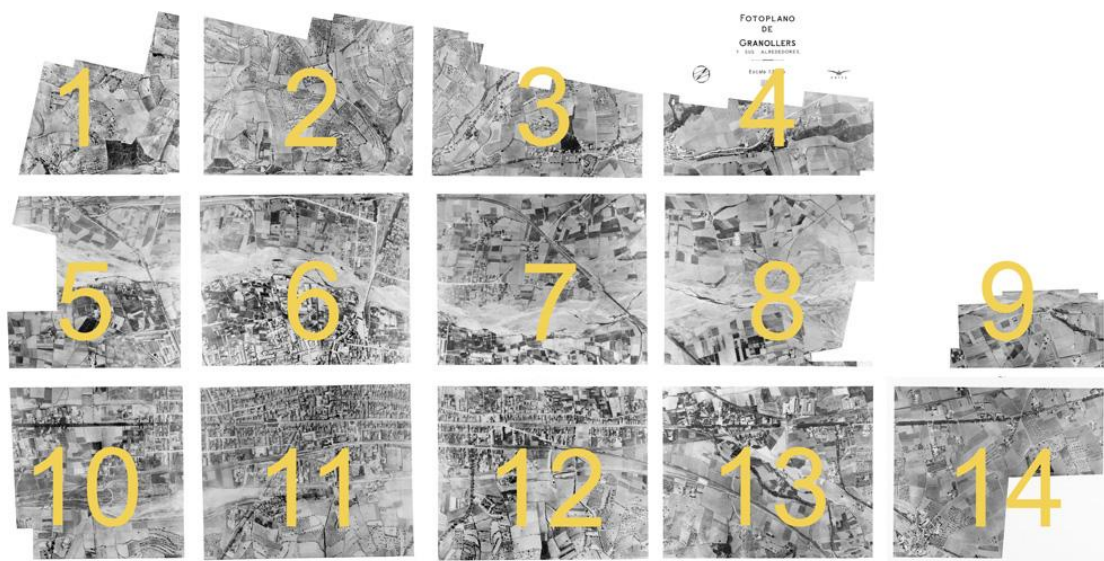
Tipus: Fotografia aèria vertical **Escala:** 1:2.000

Editat i realitzat per: C.E.T.F.A. (Compañía Española de Trabajos Fotogramétricos Aéreos)

Any: 1948 **Mides:** 60x50 cm **Localització original:** ICGC

Projecció: **Coordenades:** **Impressió:** **Colors:** no

NOTES: Consta de 14 fulls, d'una gran nitidesa i qualitat.

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 017

Títol del mapa: Granollers. Evolució històrica

Tipus: planimètric **Escala:** 1:500

Editat i realitzat per: Salvador Llobet, Editorial Alpina

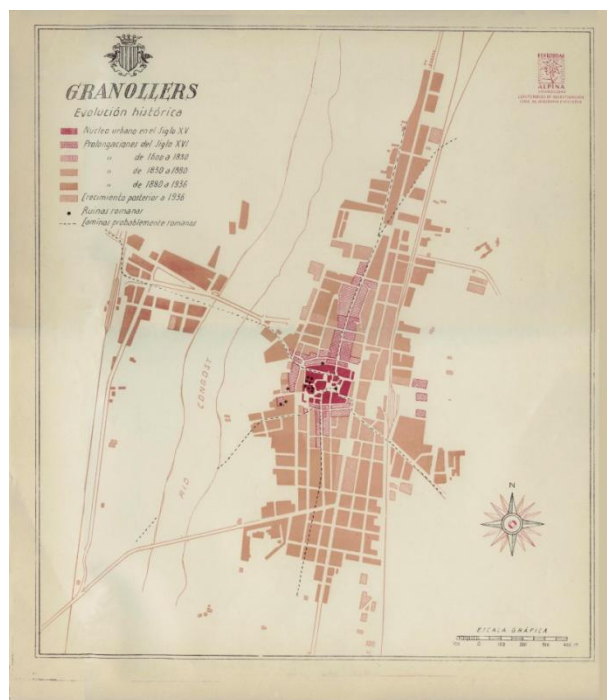
Any: 1951 **Mides:** 21x23 cm

Localització original: Arxiu Municipal de Granollers

Projecció: **Coordenades:**

Impressió: **Colors:** 3 tintes

NOTES: Conté la llegenda amb 6 categories de trames i colors per mostrar la trama urbana de Granollers als segles: XV, XVI, de 1600 a 1830, de 1830 a 1880, de 1880 a 1936 i posteriorment a 1936. A més de localitzacions de ruïnes romanes.

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 018

Títol del mapa: Granollers romà

Tipus: planimètric **Escala:** 1:2.000

Editat i realitzat per: Josep Estrada i Salvador Llobet

Any: 1965? **Mides:** 21x23 cm

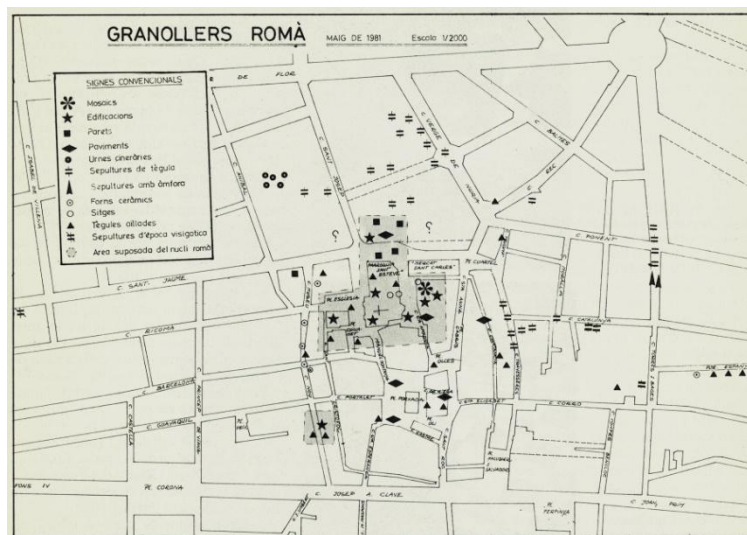
Localització original: Arxiu Municipal de Granollers

Projecció: **Coordenades:**

Impressió: **Colors:** 3 tintes

NOTES: Hi ha diverses versions.

Inclou la llegenda següent: mosaics, edificacions, parets, paviments, urnes funeràries, sepultures de *tegulae*, forns ceràmics, sitges, tègules aïllades, sepultures d'època visigòtica i àrea suposada del nucli romà.

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 019

Títol del mapa: Granollers. Plano de la ciudad y zonas colindantes de Canovelles y les Franqueses

Tipus: planimètric **Escala:** 1:4.000

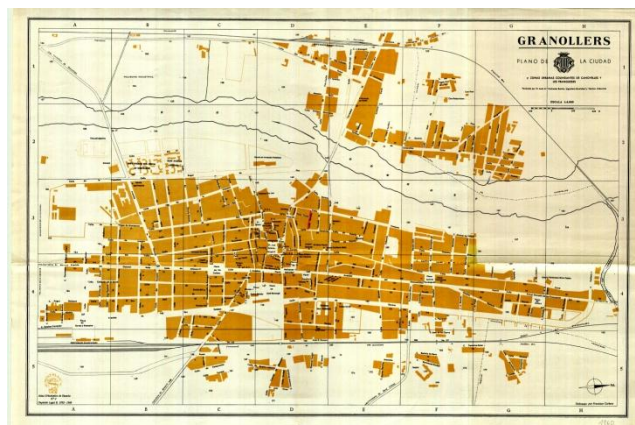
Editat i realitzat per: Josep M. Puchades,
Editorial Montblanc

Any: 1960 **Mides:** 72x49 cm

Localització original: Arxiu Municipal de Granollers

Projecció: **Coordenades:**

Impressió: **Colors:** 2 tintes

NOTES: Sota el títol diu: "Formado por D. José M. Puchades Benito, Ingeniero Municipal y Técnico Urbanista". Plànol guia de la ciutat. Nomenclàtor de vies públiques. Informació geogràfica i urbanística.

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 020

Títol del mapa: Plànol d'usos del sòl,
Pla General d'Ordenació de Granollers

Tipus: planimètric **Escala:** 1:10.000

Editat i realitzat per: Josep Estrada i
Salvador Llobet

Any: 1984 **Mides:** 71x105 cm

Localització original: Arxiu Municipal de
Granollers

Projecció: **Coordenades:**

Impressió: **Colors:** no

NOTES: Classificació del sòl 2.2. Ordenació.
Les categories són: Urbà, Urbanitzable programat,
Urbanitzable no programat i No urbanitzable.
Aprovat. Data maig 1984. Originals i còpia

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 021

Títol del mapa: Mapa d'Hàbitats de Catalunya,
terme municipal de Granollers

Tipus: temàtic **Escala:** 1:40.000

Editat i realitzat per: Jordi Carreras (UB),
coordinador científic

Any: 2016

Mides: A4

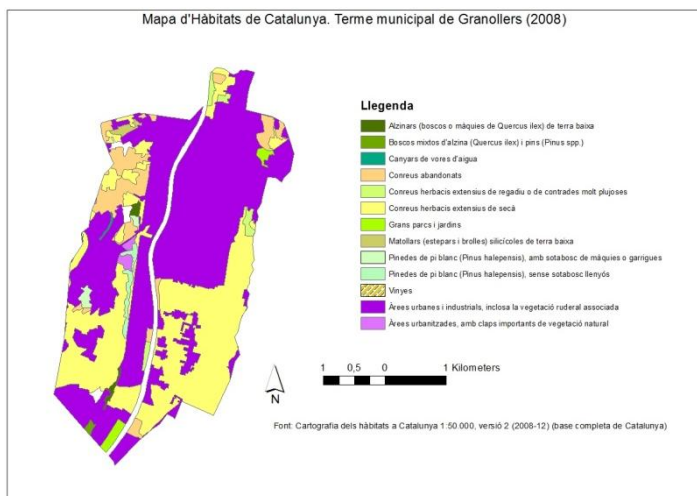
Localització original:

Projecció: UTM-31N amb Datum ETRS89

Coordenades:

Impressió:

Colors: Sí

NOTES: Cartografia dels hàbitats en el municipi de Granollers basada en la interpretació i adaptació de la classificació d'hàbitats de la Unió Europea que proposa el document “CORINE biotopes manual”, editat per la Comissió europea el 1991.

FITXA CARTOGRÀFICA NÚM.: 022

Títol del mapa: Espais Naturals d'Interès Municipal de Granollers

Tipus: planimètric **Escala:** 1:25.000

Editat i realitzat per: Servei d'Urbanisme,
Ajuntament de Granollers

Any: 2004

Mides: A4

Localització original:

Projecció:

Coordenades:

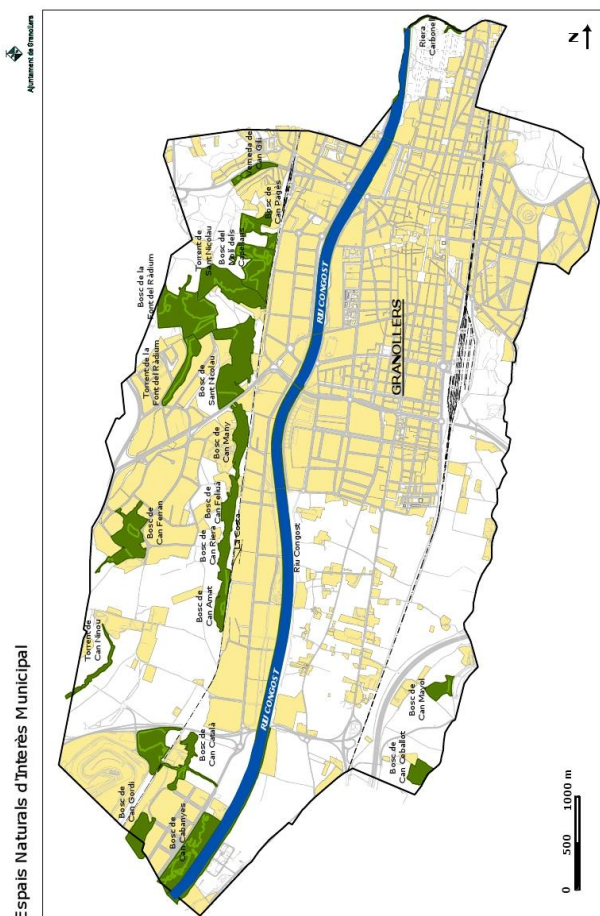
Impressió:

Colors: Sí

NOTES: Plànol d'ordenació amb valor normatiu:

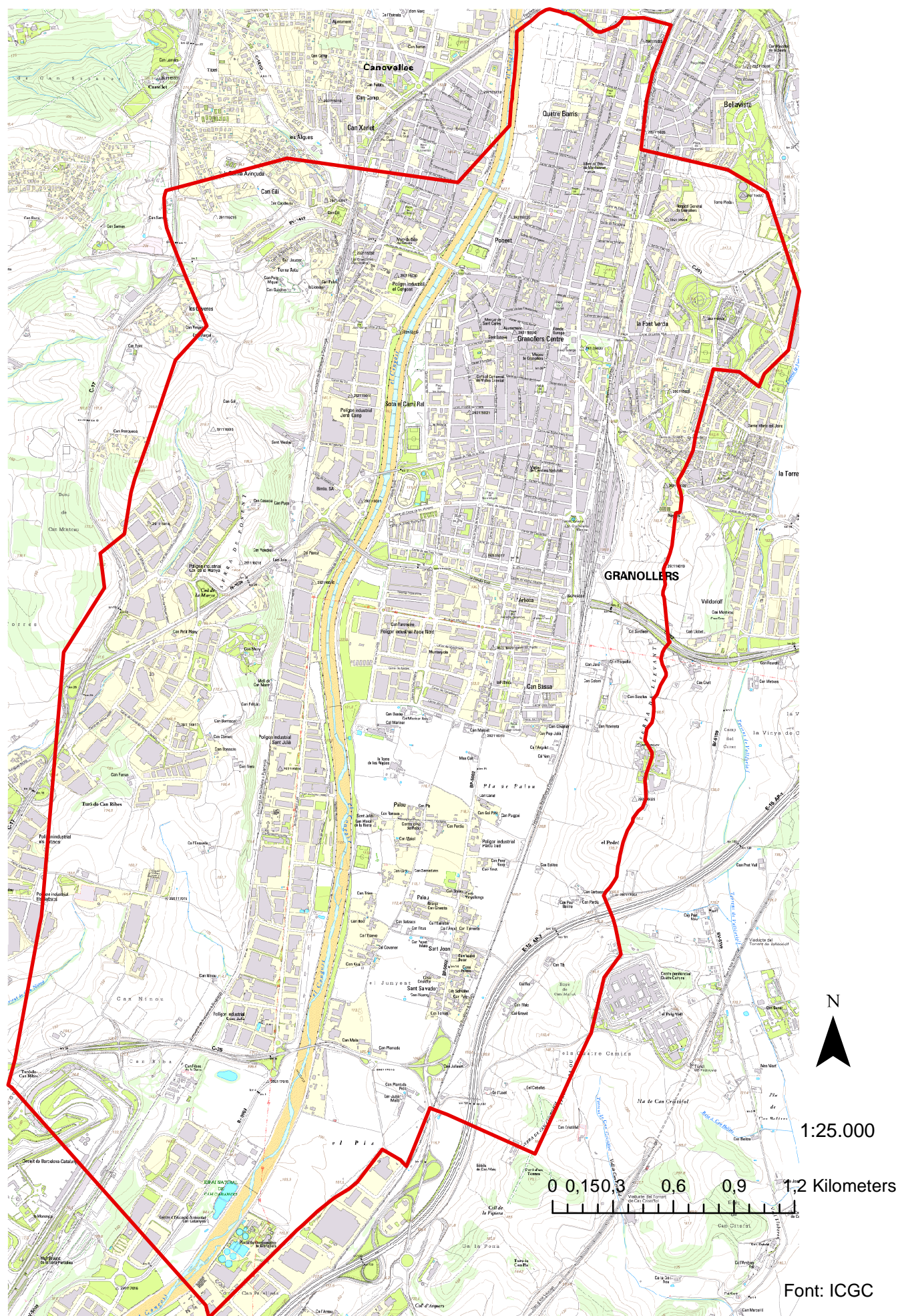
O-1 Espais naturals d'interès municipal: delimitació i zonificació.

Font: http://www.granollers.cat/sites/default/files/importades_d6//pagina/2011/10/Enims.pdf

Annex C. Cartografia generada per al treball

Mapa topogràfic de Granollers, 2015

Granollers, mapa geològic

Llegenda

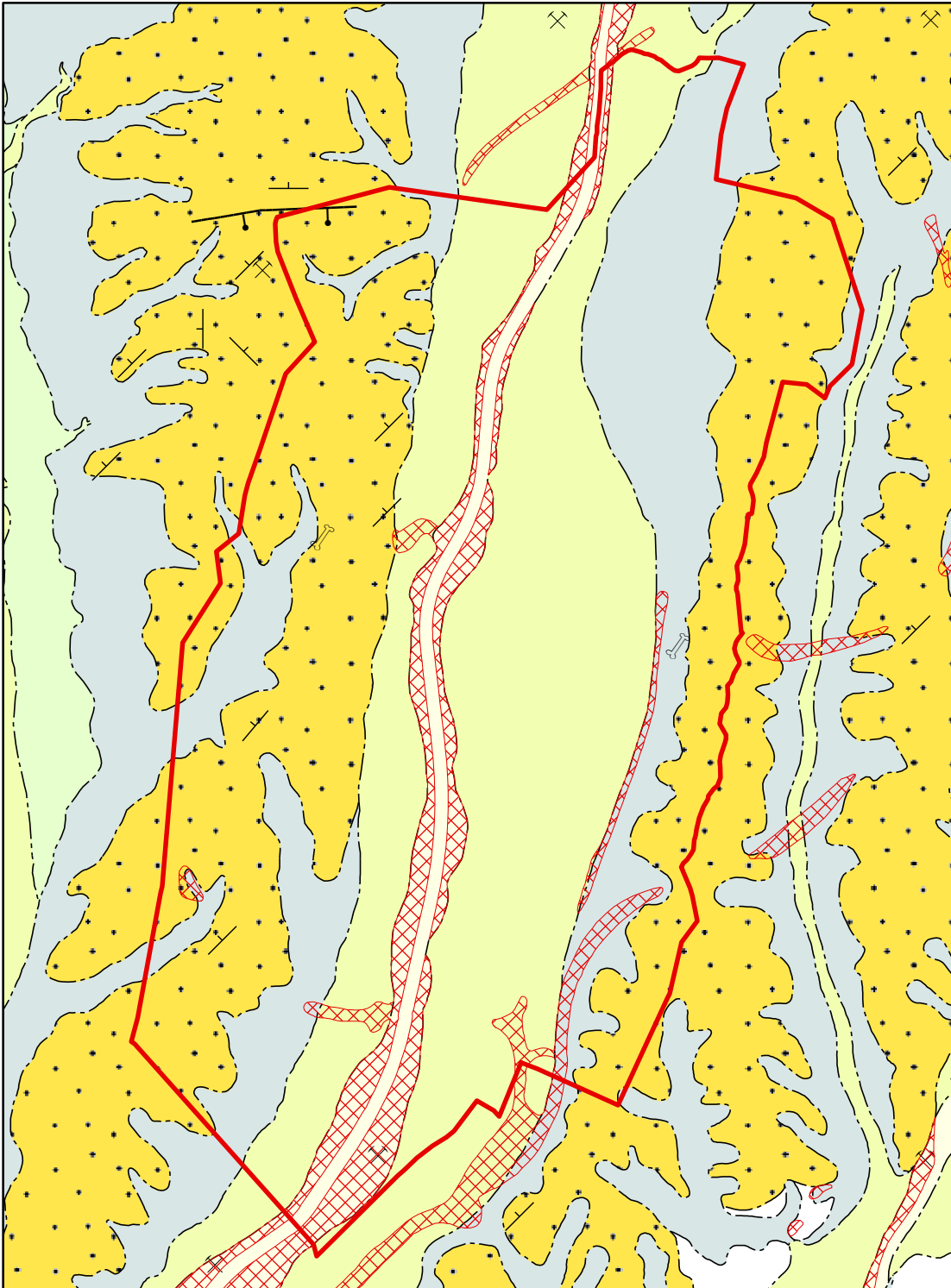
- Antropocè
- Límit municipal
- Extracció a cel obert
- Restes paleontològiques
- Falla normal
- Escarpament
- Cabussament
- Contacte discordant
- Llit fluvial actual. Graves i sorres
- Terrassa fluvial 1. Graves i sorres
- Terrassa fluvial 2. Graves i sorres
- Terrassa fluvial 3. Graves i sorres
- Plana al·luvial
- Plistocè. Graves i sorres
- Miocè. Sorres

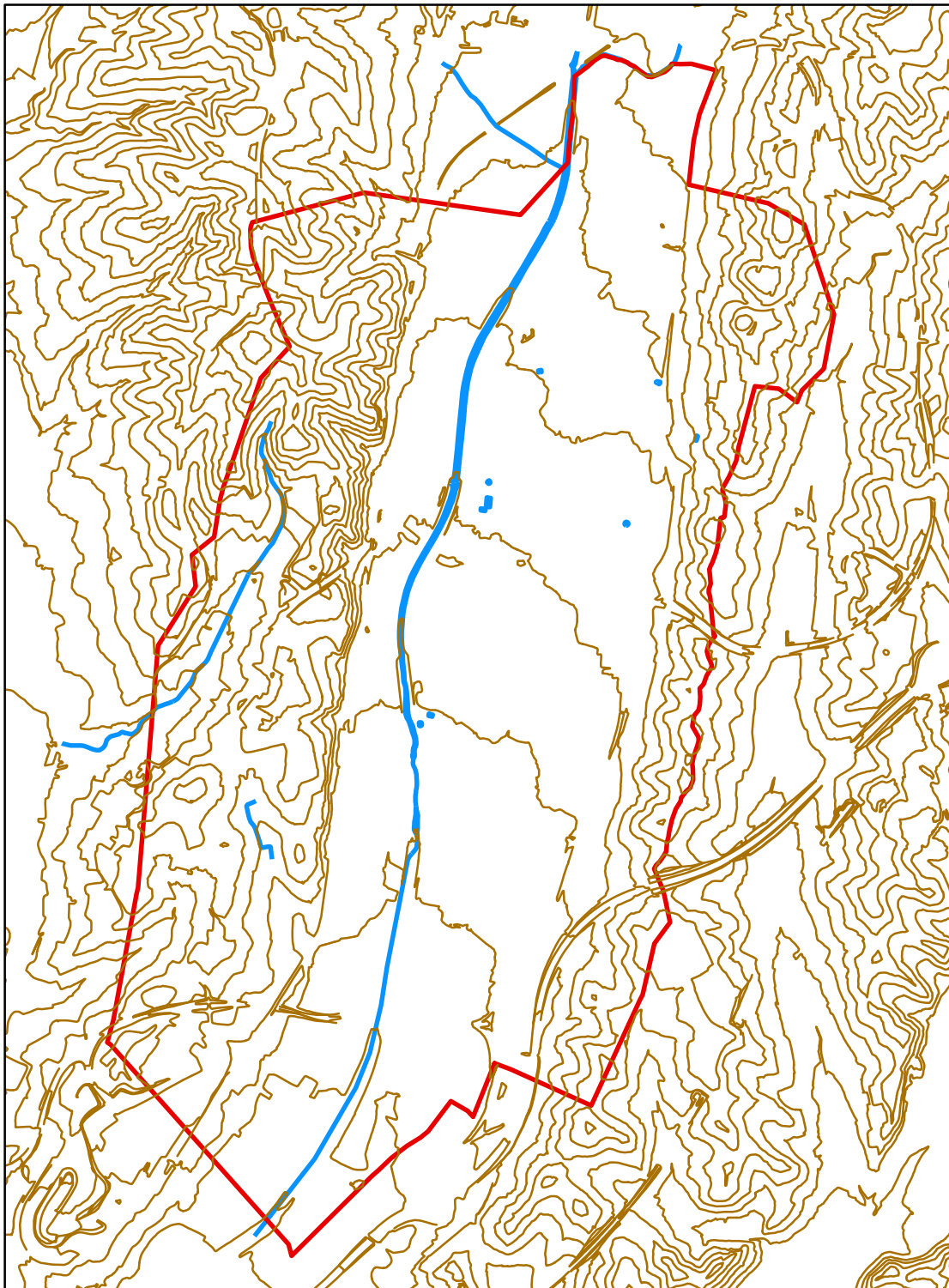
1:35.000

Font: pròpia, a partir de l'ICGC

Granollers, topografia i hidrologia

Llegenda

- Corbes nivell 25m
- Xarxa fluvial
- Límit municipal

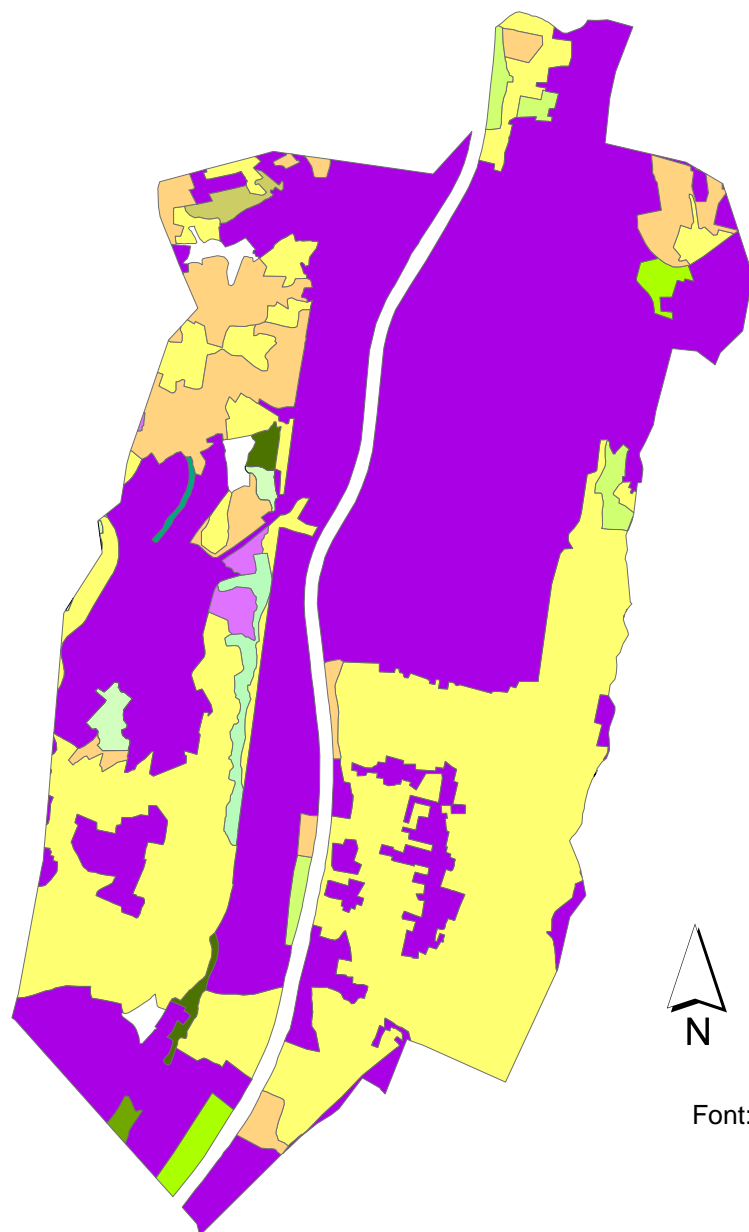

1:35.000

Font: ICGC

Mapa d'Hàbitats de Catalunya. Terme municipal de Granollers (2008)

Llegenda

- Alzinars (boscors o màquies de *Quercus ilex*) de terra baixa
- Boscors mixtos d'alzina (*Quercus ilex*) i pins (*Pinus* spp.)
- Canyars de vores d'aigua
- Conreus abandonats
- Conreus herbacis extensius de regadiu o de contrades molt plujoses
- Conreus herbacis extensius de secà
- Grans parcs i jardins
- Matollars (estepars i brolles) silicícoles de terra baixa
- Pinedes de pi blanc (*Pinus halepensis*), amb sotabosc de màquies o garrigues
- Pinedes de pi blanc (*Pinus halepensis*), sense sotabosc llenyós
- Vinyes
- Àrees urbanes i industrials, inclosa la vegetació ruderal associada
- Àrees urbanitzades, amb claps importants de vegetació natural

1 0,5 0 1 Kilometers

1:40.000

Font: Cartografia dels hàbitats a Catalunya 1:50.000, versió 2 (2008-12) (base completa de Catalunya)